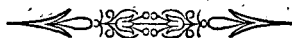

S Z Ó K.

I R T A

S O M O G Y I.

SZEGEDEN,

Nyomatott Grün János betűivel.

1844.

B

86457

E L Ő S Z Ó.

„**K**ezdetben vala az ige“ mond az írás. És: „kezdetben vala a' szó“ kell a nyelvészetnek mondania... A beszéd-részek megkülönböztetései csak később tamadtak. — Meg kell e ezen megkülönböztetéseket tartani? és mennyire? — egy tökélyes nyelvészetnek elhatározásához tartozik. Szó-füzért írván, e kérdést jelenleg eldöntlenül hagyom. Anyit azonban már e helyen is kimondok, hogy a beszéd-részeknek jelen elnevezései igen igen sok helytelenséget foglalnak magokban, elanyira, hogy, ha szinte a beszéd-részek megkülönböztetései megtartandók is: elnevezéseiknek okvetlen változniuk kell. Vegyük csak az ugynevezett *declinatio casusait* (s készakarva tartom meg a deák kifejezéseket, nem akarván helytelen kifejezések magyartása által a magyarnyelvbe helytelenségeket behozni) — vegyük csak az ugynevezett *declinatio casusait*. A negyedik casust *accusativus*-nak nevezik. „Vádló eset.“ — Először is: miért *casus* (eset)? Mi esik a *substantivumbul* el, vagy le? Aztán: miért *accusativus* (vádló)? Mivel, ugyan mivel vádlom, mivel *accusálom* a kenyeret, midőn azt mondom: adj kenyeret? — Avagy vegyük a' *verbumok conjugatioját*. (És, közbevetőleg: miért *conjugatio*?) Ugyan micsoda (bizony csoda!) kifejezések az ilyek: *praeteritum imperfectum*, *praeteritum plusquamperfectum*? *Praeteritum*, és: *imperfectum*! — Ugyan honnan, s miokra nézt vétettek használatba az ily kifejezések? Nekem' legalább ez elne-

vezések oka sehogysem villik (non liquet). És, ha mégis ezen elnevezéseket használom, teszem azért; mert 1.) a bevett szólmód szerint könnyebben érthető leszek.; és 2.) mert nem akarom itt a nyelvészet rendezését előlegezni.*)

Mikint mondtam, nem e helyre tartozik anak meghatározása: valjon a beszédrészek megkülönböztetése megtartassék e vagy sem? De anak kijelentése igenis ide tartozik, hogy kezdetben csak szó vala, szó, mely a mostani beszédrészek minden arait (forma) kifejezé. És ugyanazért a gyökök sem nem csupán substantivumok, sem nem csupán adjectivumok, sem nem csupán verbumok; hanem substantivumok, adjectivumok, s verbumok egyszersmind. Az élő véges lények, ép mivel élők, s végesek, és mivel egy véges lény sem önmagának oka: hatók is, de hatotak is, tevők is, de tétettek is, természetők is, de természetettek is. És e hatást s hatottságot, e tevést s tétetést, e természetést és természetetést a mostani szólmód a beszédrészek által különbözteti. Helyesen e, vagy helytelenül? mint mondtam, nem itt elhatározandó. De ismételnem kell: mikép e megkülönböztetés csak később hozatott be; a szók eredeteket arul mi se volt tudva. És mindazig, míg azt, hogy kezdetben szó (csak szó, 's nem beszédrész) vala, — a nyelvészet alapmondásává nem tesszük: mindazig a szószármazásban, s így a gyökök kitudásában, s ezek általi nyelv-tisztításban s bővítésben nagy előmenetet ne várjunk.

Hogy kezdetben a szó csak szó vala, s a beszédrészek minden arát (forma) kijelenté, enek bizonyítására csak néhány szót hozok föl, részint figyelmes olvasóra bizván többnek kutatását, részint e füzérben magam is többet sorolandván elő. Most tehát csak néhányot.

*) A nyelvészet a bölcsély (philosophia) segélyével készítendő; s ily nyelvészet tudomra készülöben van.

E szó „kör“ most közönségesen csak substantivumnak tartatik. Azonban menjünk csak a nép közé, s például Biharban hallani fogjuk e kifejezéseket: nem akar az ökör az igába kör-ni, — és: körj be már. (Igy szólítják az ökröt, hogy kerüljön — körjön — az igába.) Ime a „kör“ verbumként használva maiglan. De a szószármaztatás azt is mutatja, hogy a „kör“ az ösztétekben adjectivumként is használtatik. Maiglan használjuk e szót „kör-öm“ mi nem egyéb, mint: kör-mi, avagy körös-mi. (Mint hogy az öm = mi; mi alább szinte ki fog tetszeni.)

E szó „láb“ közönségesen csak substantivumként használtatik. S menjünk csak a tiszai részekre, például Szegedre, s közönségesen hallani fogjuk a következő kifejezéseket: mindig tipek, „láb“-ok, — mit tipsz, „láb“-sz mindig? — egész éjjel tiptünk, „láb“-tunk. Ime a köznép maiglan verbumként is használja a „láb“ szót, mit közönségesen csak substantivumnak tartunk.

Ki nem tudja miként e szók „vadász“ „halász“ „madarász“ sat. verbum, substantivum, s adjectivumként használtatnak? Vagy, hogy a „top“ verbum, és substantivumként használtatik. (Egy topot sem menek tovább.)

Es így vala kezdetben minden szó. És innen magyarázható, hogy oly arok (formák), melyekkel egyszer adjectivumokat arunk (formálunk), máskor verbumok arására (formálására), — oly arok pedig, melyek egyszer substantivumot arnak (formálnak), máskor adjectivumok, participiumok sat. arására használtatnak maiglan. Így például „ő“ arral, vagy raggal képezzük az „es-ő“-t, mi substantivumként s participiumként használtatik. Így képeztetik szinte „ő“-vel a substantivum „temető“, és a participium „temető.“ Hasonlag képeztetik „ő“-vel a (substantivummal használt) „csörg-ő“ és (az adjectivumul használt) „csörgő“ — Így „ő“ arral, vagy raggal képeztetik az „ás-ó“ (mint substantivum), s az „ás-ó“ mint participium.

— Így „ar“ raggal „csáv“ gyökből (lásd a füzérben cs.) képeztetik „csav-ar“ (substantiv) és „csav-ar“ (verbum).

A szók kezdetben, egy taguak valának, s nem nagy számmal. Szaporodván az értenyek (conceptus), a szók is szaporitattak. De ritkán önkényesen. Többsnyire a már meglevő szókból tételtek ujak öszve. Így az elsőbben bevett szók az öszvetétben ragokká váltak, jelentőleg-képző ragokká; és nem ritkán eredeti független értelmük a közhasználatban elfelejtetett. Midőn tehát akár a gyököket kutatjuk, akár uj szók képezésénél a ragokat alkalmazni akarjuk: a ragok jelentőségét kell ügyekezünk megismerni. Az első esetben azért, hogy a ragokat elhagyván, a gyököket elvonhassuk, a második esetben pedig azért, hogy a ragok helyes alkalmazásával helyesen képezzük az uj szókat.

De a ragok értelmének meghatározása némi nehézséggel jár. Mert a ragok több-értelműek is: mikint szinte minden nyelvben az elsőbben eredt egy tagu szók. (Így nyelvünkben az „ér“ szó öt értelmű: 1.) Fluentum; 2.) valere, gelten; 3.) attingere, reichen, erreichen; 4.) ik-kel, sőt némely tájok szólmódja szerint ik nélkül is, maturescere, reifen; 5) vena, Ader. Se jelentőségeken kívül még ragi jelentősége is van az „ér“-nek: mikint alább látandjuk.)

Azonban, ha nehéz is a ragok minden jelentését hasonnyilag (per analogiam) kimutatni: anyit mégis állíthatni, hogy mindegyiknek értelme, jelentősége van. Ide jegyezzék a bevett betűrend szerint sorozott ragok jelentései. Megjegyzem e helyen is, hogy, mikint általában a szók, úgy a ragok is kezdetben a beszédrészek minden arait kijelenték.

A ragok jelentősége.

A.

Példák:

Csáv - a (Lásd a füzérben Cs. alatt Csáv gyököt.)

Bon - a (Lásd B. alatt Bon gyököt.)

Bolh - a (Lásd B. alatt Bolh gyököt.)

„A” ragnak jelentése: „az”. — „A” ösztönszerűleg is ejtetik minden tanítás nélkül a gyermekek által, valaminek mutattakor. (Indicans.) Azért mondják: a-hol, ott-a.

B,

akár magán állva, akár magánhangzó által követtetve, vagy előztetve.

Példák:

Dar - ab (Lásd D. alatt Dar gyököt.)

Gör - be (Lásd G. alatt Gör gyököt.)

Dom - b (Lásd D. alatt Dom gyököt.)

„B” „AB” „EB” „EB” „BA” „BE” rag jelentőségei: „be, bent, beli, bele, belivé lesz, s tesz.”

C,

akár magán állva, akár magánhangzó által előztetve, vagy követtetve.

Példák:

Rek - ec. (Rek a gyök; innen: rek-eszt, rek-ed.)

Gömb - öc. (Lásd Gömb gyököt G. alatt.)

Vad - óc.

Tár - ca.

Suhan - c.

Külön - c.

„C“ „AC“ „EC“ „OC“ „ÖC“ „CA“ „CE“ jelentése: „az“. CA „z“ „dz“ kint mondatik, és „c“ kint is hangoztatik. Így a fűzfa sok vidéken fűdz fűz, sőt fic-nek is mondatik.) Sokszor a „C“ (magánállva, vagy magánhangzó által előzve, vagy követve „dz“ (d-z) és „tz“ (t-z) jelentésű is. Azért e rag vizsgálatakor ara is kell figyelni: valjon nem d-z, s t-z-ből eredt e. Ily esetben a „d“ és „z“, és „t“ és „z“ kettős rag. Előbb tehát (ily esetekben) a „z“ ragot, s utána a „d“ vagy „t“ ragot kell elvonni.

Cs,

akár magán állva, akár magánhangzó által előzve, vagy követve.

Példák:

Al - acs (on).

Teker - cs.

Kö (v) - ecs.

Vér - cse.

„CS“ „ACS“ „ECS“ „CSA“ „CSE“ rag „S“ és „T“ vagy „D“ ragokból összetett. Azért mind az „S“ mind a „T“ rag jelentőségét kell a „Cs“ ragoknál tekintetbe venni. (Alacs: al-at-os; Kövecs: kö (v) et-es, kö (v) -ed-es; Te-keres: teker-t-es.)

D,

akár magán állva, akár magánhangzó által előzve, vagy követve.

Példák:

Ak - ad (Lásd Ak gyököt A. alatt.)

Szél - ed.

Im - ád. Imá - d.

Jár - da.

Moz - d (Lásd M. alatt Moz gyököt.)

„D“ „AD“ „ED“ „DA“ „DE“ jelentősége: „ad“ „ed“, (azaz, azzá-ezzé lesz,) „it“ „azt-ezt tesz“ „azzá-ezzé levő s levés, azzá ezzé tevő s tevés.“

E.

Példák:

Szül - e.

Döm - e (Lásd D. alatt Döm gyököt.)

„E“ rag jelentősége: „ez“.

F.

Oly, mint V. Lásd: „V“ rag jelentőségét.

G,

akár magán állva, akár magánhangzó által követve, vagy előzve.

Példák:

Csur - g (Lásd Cs. alatt Csur gyök jelentését.)

Csur - og.

Ad - ag.

Csör - ge.

„G“ „AG“ „EG“ „OG“ „ÖG“ „GA“ „GE“ rag jelentősége:

Ki (= „mi“) „kivé lesz“, „kivé tesz“.

GY.

„GY“ = lágyított „D“. Azért sok szóban a „d“ „gy“kint mondatik ki. Például „térDel“ helyett, több vidéken „tér-GYel“-t mondanak. Azért a „bod“ származékai (Lásd B. alatt Bod-) oly jelentőségek mint a „bogy“ származékai. (Lásd B. alatt Bogy.) A „GY“ rag tehát oly mint a „D“ rag. — Ha az olvasó figyelmez e jegyzésre, — sok,

másképp meg sem magyarázható, szószármozás világos lesz előtte.

H,

akár magán állva, akár magánhangzó által követve vagy előzve.

Példák:

Ter - eh.

Ter - h.

É - h (É a gyök. Innen Ę-t; é-szik — a régi bibl.-ban.)

I - h (I a gyök; innen: i-szik i-t.)

„AH“ „EH“ „HA“ „HE“ „H“ rag jelentősége: „hat“
„hatás“ „ható“ „het.“

I.

Példák:

Csit'r - i (Csitor - i Lásd Cs. alatt.)

Csór - i (Lásd Cs. alatt.)

„I“ rag jelentősége: „im“ „ime“ „ímez“.

K,

akár magán állva, akár magánhangzó által követve, vagy előzve.

Példák:

Csut - ak (Lásd Cs. alatt Csut.)

Ker - ek.

Cöl - ök.

Pocs - ok. (Locs-pocs.)

Tő - ke.

Csacs - ka (Lásd Cs. alatt Csacs.)

Bögy - kő.

„K“ „AK“ „EK“ „OK“ „ÖK“ „KA“ „KE“ „KÖ“ rag jelentősége: „Ki“ (=„mi“) „Kivé tesz“, „kivé lesz“.

L,

akár magán állva, akár magánhangzó által követve, vagy előzve.

Példák:

Mocs'k - ol.

Szo (v) - al.

Szel - el.

Táv - ul.

Szem - le.

Dél - l.

„L“ „AL“ „OL“ „ÖL“ „EL“ „UL“ „ÜL“ rag jelentősége: „oly“, „ollyá lesz“, „ollyá tesz“, „ollyá levő, s tevő“, „el.“

LY,

„LY“ lágyított „L“. „LY“ rag tehát azon jelentőségű mint „L“ rag.

M,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Tud - am (Lásd T. alatt.)

Foly - am.

Kör - öm.

Esz - me.

Tö - m.

„M“ „AM“ „OM“ „ÖM“ „EM“ rag jelentősége: „mi“ „valami“, „mivé lesz“, „mivé tesz.“

N,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Csatt - an (Lásd Cs. alatt.)

Az - on.

Zörr - en.

„N” rag jelentősége az: mi „M” ragé.

NY.

„NY” lágyított „N”. „NY” rag jelentősége tehát ugyanaz, mely „M” ragé.

Ó.

„Ó” mint rag hasonlít „A”-hoz. S így ragi jelentősége „Ó”nak oly, mint „A” ragé.

Ö.

„Ö” rag jelentősége oly, mint „E” ragé. (Szül-e oly mint Szül-ő; Böt-k-e oly, mint böt-k-ő.)

P,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Al - ap.

Ül - ep.

„P” „AP” „EP” rag jelentősége: „alj” „alap” „apadó” „apadás”. És azon jelentőséggel is bír, mivel „B” ragé.

R,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Csav - ar.

Csöm - ör.

Ut - ra.

„R“ „AR“ „OR“ „ÉR“ „ÖR“ „RA“ „RE“ rag jelentősége:
„reá“ „forma“ „formál.“

S,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Forr - ás.

Eped - és.

Tul - só.

Has - as.

E rag jelentősége ismeretes.

SZ,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Vad - ás.

Dug - asz.

Rek - esz.

Cser - sz (Lásd Cs. alatt.)

„SZ“ „ÁSZ“ „ÉSZ“ „ESZ“ rag jelentősége: „az“ „ez“
„azzá-ezzé lesz, s tesz;“ „azzá-ezzé levő, s tevő,“ azzá-
ezzé levés, tevés“.

T,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Haj-t (Lásd H. alatt.)

Töl-t (Tölmértékü. Vörösmarty.)

Pillan-at.

„T“ „AT“ „ET“ „TA“ „TE“ rag jelentősége: „ít“ „tő“ „azzá tevő, s tevés“ „ezze tevő, s tevés.“ „azzá-ezze levés.“

TY.

„TY“ lágyított „T“. „TY“ rag jelentősége az, mi „T“ ragé.

U. Ü.

Példák:

Származás-u.

Mér-ü.

„U“ és „Ü“ rag jelentősége: „olyas, as“ „ilyes, „es“ „ő“ „ó“. — Lásd „ő“, s „ó“ ragokat.

V,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

El-v.

Ront-va.

Csá-va (Lásd Cs. alatt.)

„V“ „VA“ „VE“ rag jelentősége: „való“ „van“ „valami.“

Z,

akár magán állva, akár magánhangzóval.

Példák:

Hal (o) m - az.

Hal (o) m - oz.

Terv - ez.

„Z” rag jelentősége: „az” „ez” „azzá tesz” „azzá-tevő” „ezzé-tevő”.

ZS.

„ZS” lágyított „Z”. — Azért „ZS” rag jelentősége az, mely „Z” ragé.

Itt csak az egyes ragok vannak fölhozva. Ezekből az öszvetettek származnak, melyeket vizsgákor el kell választani.

Hol valamely szó végén (vagy némelykor elején) valamely ragot találunk, azt elhagyva, elvonhatjuk a gyököt; és figyelmezve a rag jelentőségére, s a gyök többi föl-lelhető származékaira, meghatározhatjuk a gyök jelentőségét is.

A gyököt kitudván, sértelmét meghatározván a ragok segélyével helyesen, s a hasonnyal (analogia) megegyezőleg képezhetünk új szokat.

J e g y z é s :

„O. m.” „oly, mint” helyett használtatik e füzérben.

A.

Ab: pabulum.
Abáról: ét két készít (előkészít megforralás által.)
Abony: pascuum.
Abor: pascuus, pascuosus. Innen: abrak (abor-ki, abor-mi), pabulum.
Abos: étkes, pabulosus.
Ada: o. m. adány. Lásd: adány.
Adány, vagy **adony:** o. m. advány, adomány.
Adu, vagy **adv:** odu, odv.
Adus, vagy **advas:** odus, odvas. — **Eladusul:** elodvasul. — **Eladusodik.** Megadusodik.
Agg: o. m. gond, gondos, gondoskodik. — **Az ő aggja:** az ő gondja. (rég.) — **Rea agg:** habet curam ejus. (Kresznerics).
Agg, vagy **aggik:** seneseit, agitur.
Aggan: o. m. aggódik; aggódóan
Aggany: aggódás.
Aggasz: aggály; aggódik: aggódó.
Aggasztal: o. m. aggaszt. (rég. szó.)
Aggit: o. m. aggaszt. — **Megaggit:** (rég. szó.)
Agglamos: örömapa a menyeközben.
Agglan: aggódás nélkül; aggódás nélküli.
Agglany: aggódás nélkülség.
Aj: ruptura, apertura, hiatus, fissura. — Innen: ajak (aj-ak, aj-ki, aj-mi).
Aj: száj; ajak. Innen: ajvas = szájvas. (rég.)
Ajal: inscindit, findit, frenum injicit. (rég.)

Ajang: verlegen sein. (Székely szó.)
Ajang: Verlegenheit. (Récsi., frank regénytár.)
Ajasz: fissura, scissura; findit, scindit; findens, hians.
Ajaz; o. m. ajal. — **Ajazó vas:** szájvas. (rég.)
Aján: o. m. ajánl, ajánlat. —
Ajános: ajánlatos.
Ajánd: ajándék. (Vörösmarty, Csongor és Tünde. Megitta tenger, a mit föld adott, A víz ajándit föld rabolta meg.)
Ajánny: o. m. ajánlás.
Ajgal: jubilat. (rég.)
Ajon: Pflege, pflegen. Innen: ajnár: pflegend, pflegen (ajnáркек); innen: ajnároz: pflegen.
Ajt: aperit, hiatus facit (rég.)
 Innen: ajtó. Mondhatnók így is „ajit”: mikint a „hajit”-ot „hajit”-nak is mondjuk.
Ak: akadály; akad; akadó; akasztó. — Innen: ak-ol (olyan ol, miben megakasztják a marhát); innen: akó (ak-ó), a kifolyást megakasztó faedény; innen ak-ar (valamely gondolatban, kívánságban megállapodik, megakad mintegy). — **Megmegak** (mondja a köznép több helyütt.)
Akacs: kis ak, kis akadály.
Akasz: appensum, appendix. (Sándor J.); akaszódik; akaszódó; akaszkodás.
Akaszódik bele. (rég.)
Akasztal: nectit, plectit, subnectit, complicat, implicat. (rég.)
Belé-özve akasztolja. (rég.)

- Akál:** o. m. akadályoztat.
Akály: o. m. akadály.
Akor ízben: akor; az időben. (régi.)
Alabor: keréktalp, alávaló, valuszabásu fa a nagy ereszkedőn, lejtőn. (Szabó D.)
Alacs: der, die, das niedere; die Niederung. Innen: alacs-on (alacs-ni).
Alafa: victus; dignitas; auctoritas. (régi.) Aligha nem idegen szó.
Alag: der, die, das niedere; die Niederung. Al-ki, al-mi.) Egy falunak is ez a neve.
Alakor: tönköl. (Faludy.)
Alakozat: o. m. alakulás.
Alakozik: tünderkedik; alakul. (régi.)
Alakoztat: alakít, alakultat.
Alatton: o. m. alant. Allaton-ban.
Alaty: o. m. alj.
Alattyán: die Niederung; alant.
Alás: o. m. alattias; aljas.
Alázatot: alázatosan. (régi.)
Aldi: alfel. (Dugonics.)
Alétozik: languet. (régi.)
Alétt, vagy alítt: languidus. (régi.)
Aljad: aljasodik. (régi.)
Aljadék: infima pars. (Sándor J.)
Aljaz: grundirén. A főstek allya-zatja. (Szabó D.)
Alkalmat: alkalmatosság. Innen: alkalmat-os.
Alkalmás: alkalmulás; alkalmatosodás.
Alkalmik: alkalom adatik; alkalmatosodik. (régi.)
Alkály: o. m. alkalom.
Alkhatatlan: mit alakítani nem lehet.
Alkonyik: alkonyodik. Innen: alkony-at.
Alkottyn: instrumentum artificiosum. (Sándor J.)
Alktat: alkudtat. (régi.)
Alu: o. m. aluvás. Innen: alu-tlan; innen: alut.
Alut: sopit, altat. (régi.)
Alutlan: insomnis, vigilans. (régi.)
Alutó: Sopiens. (régi.)
And: o. m. anda; andalg; andaság. Lásd: anda.
Anda: o. m. andalgó; andalgás.
Anyaváros: metropolis. (régi.)
Anyálkodik: anyáskodik (Szabó D.)
Anyátlanodik (meg) a méhé. (régi.)
Anyul: loco matris. (régi.)
Anyúl-testvér: frater uterinus. (Sándor J.)
Ap: o. m. apad; apály; apadó.
Apasz: o. m. ap. Lásd: ap.
Apdag (a): apály (a) dagály (a) a tengernek.
Apony: apadás.
Aprik: aprósodik; elaprul. Innen: apr-ó.
Apul: pro patre, loco patris. — Apul apolta.
Apul-testvér: frater carnalis. (Sándor J.)
Ar: forma; formá; formans; format; nitor; nitidus; nitet. Innen p. o. csav-ar, csát, csávat ar, vagyis formál. Innen: ar-any, nitens quid, splendidum quid. Innen: ar-a, formosa puella.
Arra-való-képest: ejus respectu, ea ratione. (Molnár A.)
Arányul: proportionate. (régi.)
Arcápirító (p. o.) mondat.
Arcápiruló (p. o.) szeméremmel fogadta.
Arczás: confusio. (Molnár A.)
Arcazza, vagy megarcazza: probro afficit, confundit. (régi.)
Arcul várni. Ily alkalmazásban hallottam a szegedi néptől: mint-hogy ígérkezett az úr, tehát arcul várjuk az urat.
Asszonyálkodik: effoeminatur. (régi.)
Asszonyálkodott: effoeminatus.
Asszonyul: muliebriter; effoeminatur.
Asszun: siccate, aride.

- At: o. m. zátony; Anschwemmung.
 At: az-it (azzá tesz); azító; azítás, azítat.
 Atal: anschwemmen.
 Atala: Anschwemmung.
 Atány: zátony.
 Atka: kövecses homok; porond. (Szabó D.): acarus, Milbe, kolláncs, kolláncs: (Sándor J.)
 Atyás: patrinus. (Molnár A.)
 Av: ó. (rég.) Innen: av-as. Innen: av-ar.
 Avasság: vetustas. (Molnár A.)
 Avatag: vetustus; rancidus. (Sándor J.)
 Avik: veterascit; minuitur; densatur; contrahitur. — Belénk avik. — El- vagy megavik: veterascit; obsolescit.
 Avit: facit antiquum; initiat; incorporat (Molnár A.) Megavítás: inveteratio. (Molnár A.)
 Avott: avitt. Megavott, beavott: inveteratus. (rég.)
 Azar: Idee. Az-nak ar-a, képe. Cicero az ideát hol „imago“-nak, hol „rei forma“-nak mondja. Így egy helyütt azt írja: has rerum formas-adpellat Plato ideas. Mi is kezdetben az „alak“ „kép“ kifejezést használtuk, s az ideát „észkép“-nek neveztük. A kép-zelő tehetőség csakugyan képeket, formákat állít elő, s ezeket azar-oknak nevezhetjük. Az „eszme“-szónak értelme különböző. Az „eszme“ az eszmélet tárgya.
 Azar: idealisch; Ideal; idealisiren.
 Azarít: azzará tesz.
 Azarol: idealisiren.
 Azaró: idalisirend; idealisch.
 Azarú: idealisch; Ideal.
 Azarul: azarrá lesz.
 Azig: addig. (Lásd: ezig.)
 Azonnemű: homogen. (rég.)
 Azontan: illico. (rég.)
 Azza: ejus suum. — A kinek pedig nincs, még azza is elvételik tüle. (rég. biblia.)
 Áágat: jajgat. (mint Jeremiás.)
 Áb: vetus; veterascens; veterascit.
 Ábor: veterascens, veterascit.
 Áborodik: veterascit; arescit.
 Ábul: áborodik. — Elábul a tojás.
 Ácsor: ácsorog, ácsorgó, ácsorgás.
 Ácsul: ácsoson. (Molnár A.)
 Ádász: adázik, megadázik; furit. (Sándor J.)
 Adáztat(ja) vagy megadáztat(ja): dühössé teszi.
 Ágaspóca: epystilion (Sándor J.)
 Ágat: frondat. (rég.)
 Ágaz: frondat. (rég.)
 Ágerdőlés: frondatio. (Molnár A.)
 Ágész (a juh): ramos carpit.
 Ágnyesölék: sarmentum. (Sándor J.)
 Ágot: ágat. Lásd: ágat.
 Ágozódik: ágosul; elágozik.
 Áhitlan: nem áhítózo (Lásd: áhítózik); nem áhítóza.
 Áhitlany: nem áhitozás.
 Áhitozik vagy áhit: optat; suspirat; kívánczik.
 Áj: deliquium. Innen: ájul.
 Ák: o. m. akasztó; akaszt; akasztás.
 Áklál: filat, confilat; confundit. — Öszveáklálta bókálta. (Köznép.)
 Álhely: locus occultus. (Sándor J.)
 Állap: stadium.
 Állapás: megállapodás. (Szabó D.)
 Állapik vagy megállapik: subsistit. (rég.)
 Állat: substantia; essentia (Molnár A. szerint.) A kenyér és bor állatában hisszük őt megjelenni. (Arany gondolatok.)
 Állat: állít: (rég.) Józsue megállatá a napot. (rég. bibl.) Előállatja: sistit, producit. Főállatja: erigit.
 Állat é vagy szerzet: quid est hoc? (Sándor J.)
 Állatás: assertio. (rég.)
 Állatlan: non constans. Részekből állatlanság. (Pázmán.)
 Állatos mivolta. (Pázmán.)
 Állatott: statutus, constitutus.
 Főállatott: erectus.

Állatozik; substantiatur. Átál- latozik; transubstantiatur.	Ám: o. m. ámul, ámuló, ámulás.
Állong: o. m. álldogál. (Szabó D.)	Ámé: amítás, amító. (rég.)
Állvány: columna; pila, statua.	Ámolyog: stupet, otiatur, cum- ctatur.
Álványkép: simulacrum, statua.	Ámul: o. m. bámul; rapitur in errorem. (Sándor J.)
Álly: hold. Egy álly (egy hold) földre van. (Vas megyei szó.)	Áp: vetus; veterascit; ápnulás. — Elápnul a tojás.
Állyuk: cuniculus subterraneus. (rég.)	Ápor: o. m. áp. — Áporodik a tojás.
Álmél: stupet.	Árpád: parvum hordeum.
Álmélít: stupefacit.	Árong: árad.
Álmélködandó: stupendus. (rég.)	Árva hús: caro exos. (Sándor J.)
Álmély: Stupor.	Ásadék: fossile. (Szabó D.)
Álmit: álmosít.	Átabodába: huc illuc.
Álmul vagy elálmul: o. m. el- álmosodik.	Átalabb: compendiosior. (Páz- mán.)
Álnokságos: álnok. (rég.)	Átalan véggel: certo, pro certo. (Molnár A.)
Álnoktalan: nem álnok. (Mol- nár A.)	Átaldeszka: partrul hajóra, vagy hajórul partra szolgáló deszka.
Álomhüvelyezés: álomfejtés.	Átalos, vagy átalu: compen- diosus.
Álomhüvelyező, álomfejtő.	Átalság: indecorum. (rég.)
Álomidétt: tempore somnii. (rég.)	Átalut: via compendiosa.
Álphillogatás. (Szabó D.)	Átaluttal: summarie. (Sándor J.) — Átaluttal jár: viam rectam ingreditur. (Molnár A.)
Álság: álnokság. (Kresznerics.)	Átszegő: diagonalis. (Kreszne- rics.)
Általbeszéddel: obiter, per transennam. (rég.)	
Általember: homo sincerus, simplex. (Sándor J.)	

B.

Babukkol: bellen.	Bakesó: vízi vagy bölömbika.
Babug: csöcs bimbója.	Bakik: subat. (Kresznerics.)
Baca: ostoba.	Bakog: stottern.
Bad: o. m. bod. Lásd: bod.	Bakó: subatör; carnifex; tortor; oldaltárisznya; dobverő. pálcá. (Szabó D.)
Bag: o. m. bog. Lásd: bog.	Balita: tessernula, symbolum, signum. (Molnár A.)
Bajfa vagy bajnokfa: laurus. (Szabó D.)	Ballangó: salsola, tragus. (Sán- dor J.) gombafaj.
Bajhely: arena. (rég.)	Balyókás: stolidus. (Csalóköz- ben: buló- s bolónak mondatik.)
Bajkoszorú: laurea. (rég.)	Bang: stolidus; stolide aspicit: stoliditas.
Bajvias: luctator; pugil; ath- leta. (rég.)	Banga vagy bangó: stolidus.
Bakálló: csizmárullelogó cafrang.	
Bakáz: volutatur; bukfencez.	
Bakesol vagy bakesól: bő- lömbika módjára bög.	

- Bar:** barom. Innen: bar-cag, (bar-rit, -ordit barom módra). Innen: bar-lang, (baromnak lany.-ha helye, enyhelye.)
- Barabóra:** brúgó; bögő. Barabórás: bögős.
- Barátos,** Nagy jó barátosok. (rég.)
- Barca:** jegy, minőt a birkenyí-rőknék adnak.
- Barkácsol,** vagy barkácsol-gat: babrálva dolgozgat; babrál. — A marháról is mondatik, hogy barkácsol az erdőben, midőn szerte jár.
- Barkácsolódik:** o. m. barkácsol-gat.
- Bács:** számadó Juhász. (Szabó D.)
- Bágy:** languor; languidus.
- Bágyik:** languet. (Kresznerics.)
- Bájtón:** o. m. bájoitan.
- Bákány:** kákabot, nádbuzogány, buzogánfü. (Szabó D.)
- Bám:** o. m. bámul, bámuló, bámulás.
- Bánadalom:** poenitentia. (rég.)
- Bánkodatlan:** quem non poenitet. (rég.)
- Bánomszabásu kép.** (rég.)
- Bányászna:** metallum; lamina. (rég.)
- Bányol:** pénzt ver. (Szabó D.)
- Bár:** o. m. barom. Innen: bárcsa
- Báran:** bár; bárha. (Molnár A.)
- Bát:** brave, braver; bravour.
- Bátor:** o. m. bátorodik.
- Bátorgat:** animat. (Szabó D.)
- Bebeg:** hűbög, akadozva szól. (Szabó D.)
- Becü** vagy **becú:** legumen.
- Beenyészik:** insinuat; illabitur, imbibitur; immittitur. (Molnár A.)
- Begyepülés:** clausura, sepibus et maceria facta.
- Beleslegbele** vagy **belédes-bele:** nagyon bele. (rég.)
- Belencs** vagy **belincs:** belölt keztyü. (Sándor J.)
- Beleck:** szőlőfűrt. (Szabó D.)
- Belezná:** gánics a vászonban a belfonál rendetlen esete miatt. (Szabó D.)
- Beléndes:** lascivus. (rég.)
- Beléndeskedik:** lascivit. (rég.)
- Beléndesség:** lascivia. (rég.)
- Bend** vagy **bened:** intrinsecus; intrinsecum, intrinsece esse.
- Beng:** kirügyzik, hajt; rügy, hajtás; kirügöző kihajtó.
- Benge:** rügy; faszem; hajtás.
- Bengyel:** tegit; operit. (Szabó D.)
- Bengyele:** padgyász, nyaláb. (Szabó D.)
- Bengyele:** gyékény töve. (Csongrád megyei szó.)
- Ber:** állat.
- Berbétel,** vagy **berbitél** (Falu szerint bőrbütül): blaterat, mormurat.
- Beregni** szoktak a juhok a kosokkal. — Beregteti a juhokat: a kosokat a juhokra ereszti. (Sándor J.)
- Berhe:** Schurz.
- Berhel(i):** deicit; devolvit. (Sándor J.)
- Berkéz** a fa: azaz hajt.
- Berz:** o. m. bőrzönkődő; bőrzönkődés; bőrzönkődik.
- Berzent:** adiram concitat. (Kresznerics.)
- Besz:** o. m. beszéd; (besz-düh használathban van) beszélő, beszél.
- Béb:** bib (stygma pistilli).
- Béba:** bébes, bíbes.
- Bébik:** bíbesedik.
- Bécsország.** Austria. (Páris Páp). Bécsországi austriacus.
- Békaselyem:** nyers selyem. (Sándor J.)
- Békatarsoly:** bursa pistoris. (Molnár A.)
- Békét jár:** agit de pace, pacem negotiatur. (Sándor J.)
- Békség:** pax. (Szabó D.)
- Béládi:** nyomorult yakoskodó. (Kresznerics.)
- Belfonál:** trama; subtegmén. (rég.)

Bélíncs: belencs. Lásd: belencs.
Bélkerék; rota molaris.
Bélettül-hazugság. (Pázmán.)
Bér: barom. Innen: béres; oly ember, ki bérrel (barommal) foglalkozik.
Bérledelem: feudum. (Szabó D.) *Hűbérnek mondjuk.*
Bérlemény: praedium conductum. (Sándor J.) Mondhatnók általánosabban minden bérlettrül.
Bic: o. m. biccen; biccenő; biccenés. Innen: bic-eg. (iceg-bic-eg.) Innen: biccer.
Bicer: o. m. bicereg (motitatur); bicergő; bicergés; biccent; (facit motitare) biccentő; biccentés. — Iceri-biceri: facit motitare. (köznép.)
Bigy: o. m. biggyeg; biggyegő; biggyesztés. (Lásd: biggyeg); bogy. (Lásd: bogy.)
Bigyer: pendulum; appendit (bigyerit.)
Biggyeg: pendet; propendet. (Sándor J.)
Biggyesz: appendix. Biggyeszt: appendit; suspendit; dudorítja.
Bikci: titivillitum; (ázaz: ein Fäserchen; ein abgeschnittenes Stück vom Tuche; etwas geringes; ein nichtsbedeutendes Ding.)
Bikla: cyclas, toga muliberis. (Sándor J.)
Bilin: o. m. billeg; lőgcsál.
Biling: fűrt. Egy biling (fűrt) szőlő. (Kresznerics.)
Biliny: o. m. bilinés.
Bill: o. m. billeg; billegő; billegés. Innen: bill-e (bill-ez); amit deákul penisnek, mondnak.
Bimballos: gyöker; bulbus. (rég.)
Bimbik: bimballik; bimbózik. Innen: bimb-ó.)
Bingy: o. m. bogy. Lásd: bogy.
Bira: bíró. (rég.)
Birakozik: birkozik. (rég.)
Birke; julus (ázaz: barka a fákön); virgultum. (Molnár A.)

Birólja: bírálja. (rég.)
Birtóka: prunum uredine vitiatum. (Páris P.)
Bit: o. m. potom; bitol (Lásd: bitol); bitoló bitolás; öldöklő; öldöklés; öldökl. — Innen: bitang. Innen: bitó (carnifex, és lanio.) **Bitó-fa** (azon fa melynél a leölendő marhák megkötöttek, és: vésztofa, akasztófa.)
Bitol: prodigit; perdit; pessumdat. (Sándor J.)
Bizály: bizodalom.
Bizályos: bizodalmas.
Bizlan: nem bizó; nem bizóan.
Bizlany: bizodalmatlanság.
Bizony: bizonyos; bizonyosság. — Bizony dolog: res certa. (Szabó D.) Bizony gyanánt: veszi. (rég.) — Bizonyja: veritas rei. (Kresznerics.) — Bizonyjai: certus, genuinus, serius, sincerus. (Molnár A.) — Bizonyjába: bizonyjára. — Bizonygol! gyakran bizonyít. — Bizonykodik: bizonygol. (rég.)
Bizoz: behaupten. — Azt bizozza, hogy látta. (Szegedi szólmód.)
Bizs: o. m. pe(ö)seg; pe(ö)sgő; pe(ö)sgés; bozsog; bizseg; hemzseg; zsihong.
Bizsereg (sajog) a keze az ütéstül.
Boborcsik: fit pustulosus, boborcsós lesz.
Boborcsó: pustula (buborék a vizen, perlesen a testen, más-kép: bibircsó.)
Boborcsózik, boborcsik. — Boborcsózás. Arcának boborcsózása mutatja, hogy nem utálja a bort.
Böcs: medvekölyök. (Erdélyi szó.)
Böcs: kád. — Böcska, vagy bucska: kádaeska.
Bocs: o. m. bocsát, böcsánat. Innen: bocsó vagy bocsú. (Ma közönségesen búcsú.)
Bocsány: bocsánat.
Bocsátlan: non missus. (Molnár A.)

Bod: o. m. bogyó; bogyósodik; tegit, operit; tegens; tegumen. — Innen: Bodocs (Kisbod, bingyó.) Bodocs Szabó D. szerint kis gyümölcs is. Innen: bodol, azaz bogyol. Lásd: bogyol. Innen: bodolya, azaz bogyolat.

Boda: bódorgás. Átabodába mén. (Köznép.)

Bodáz: kering, bodorog. Bodázó szelek.

Bodórol: bódorog. **Bódoroly:** bódorgás.

Bodos: bőgyós; tegumen habens.

Bog: o. m. bogoz. — Öszve ogjabogja. (Köznép.)

Bogoz: bogót köt (Szabó D.); vagy bogol (azaz: accervat, coacervat.)

Rogasodik: csomósodik. (Sándor J.)

Bogározik: a muscis infestatus fugit. (marhákrul mondják.)

Bogy: o. m. tegit, tegumentum; bod. Lásd: bod.

Bogya: csomó. — Öszvebogyálja: csomositja (köznép.)

Boh: stultisat; stultisatio. Innen: bohó.

Bojt: surculus; coma. (Molnár A.) Villus; cirrus; germen. (Sándor J.) Per surculos propagat. Bojtás: propagatio per surculos.

Bojt: instigat; concitat. — Bojtó: instigator; concitator. Fölbojtja: instigat.

Bojtor: bojt forma; bojtot förmál.

Bojtorkodik: irruit, rixas quaerit. — Bele bojtorkodik, beleköt. Bojtorkodó: kötözködő.

Bojtós: hirtus; hirsutus; hispidus; comosus; surculosus. (Molnár A.)

Bojtosfa: frutex. (rég.)

Bojtos-gyökér: bulbus. (rég.)

Bojtos posztó: pannus villosus. (Páris Páp.)

Bojtóz(z): surculum mittit. (Sándor J.)

Bojtozik: villos acquirat. (Sándor J.)

Bok: o. m. bog.

Bokollyó: oppa. (Molnár A.)

Bokor: pár. — Szép egy bokor (pár) ember. (Szabó D.)

Bol: irren; der Irre. — Boló (Csalóköziesén buló) bolond. — Innen: Bol-ond, bol-ong, bol-h, vagy boloh.

Bolh vagy **boloh:** bolyog; bolygó; bolygás. — Bolhó, vagy bolohó tüzek: bolygótüzek. (rég.)

Boly: acervus; cumulus.

Bolyos: acervatus; cumulatus; (Kresznerics.) bolyhos. — Bolyosfarku. (Sándor J.)

Bolyó: fatuus, delirus. (Sándor J.)

Bolyóka: stultitia. Bolyókás: bohókás, eszelős. Bolyókásság. Bolyókáskodik: delirat. Bolyókázás: delirium. (rég. szók.)

Bom: o. m. bomló; bomlás; bomlik. — Innen bont (bom-t bom-it). Innen: bomlasz (bomlás), bomlaszt. Innen: bont-ol; bont-ka.

Bon: o. m. bony. (Lásd; bony); bongás. Lásd: bong.

Bona: o. m. bongó; bongás. Lásd: bong.

Bonc: monile; Halssschmuck; lőekesség. (rég.)

Boncs: fűrt; cafrang; rojt. (Falydy.)

Bong: bombilat (Molnár A.), azaz: dong. — Bongó-dongó méhek. — Bongás: dongás.

Bonka. Csonka-bonka. (rég.)

Bonta: bicolor. (Molnár A.) Bontaság. — Bonta ló: kese ló.

Bony: o. m. bonyolt; bonyolodik! bonyolodás.

Bonya vagy **bonyha:** bonyolt mi.

Bonygy: bonyolt; bonyolodás; crispus.

Bongyor: bongyos; bonyolit. Bongyörhaju: gördörhajú, cincinnatus.

Bor: o. m. boru; borus; borul.

Borbat: solers. (Páris Páp.) Alkalmasint idegen szó.

- Borda:** pecten filiarum; tibicen liciatorium. (Molnár A.) — Egy bordában szőtt: ejusdem farinae.
- Bordica:** a járórn közepének első részéből Kiálló fa. (Szabó D.)
- Bordósíp:** fistula rauca; uter. (Molnár A.) Bordósípos: utricularius.
- Borék,** vagy **burék:** boríték. Innen: burk-ol.
- Borkoresolya:** azon fa, melyen a hordót a szekérről leeresztik; ferculum haustum procurans.
- Borsod:** parvum piper. (rég.)
- Borsózik** (a fa) glandulescit, gemmare incipitarbos. (Sánd. J.)
- Borz:** borzad; borzadás; borzasztó; borzas. — Torzom-borz bajusza van.
- Borza:** bodza. (rég.)
- Bosz:** o. m. boszú; boszús; Boszúskodik. — Innen: bosz-ant, bosz-orkány.
- Botok:** nodus; bullosus; gömbölyű; gömbölyűség.
- Botkos:** nodosus; bullosus. (Molnár A.)
- Boz,** vagy **bozfa,** másképp **bozza** is: bodza. (Sándor J.)
- Boz:** villus; villositas (bozont, bozontos); frutex fruticescit (bozót, bozotosodik.) Elbozult (elbozotosult) hely. (rég.)
- Bozs:** o. m. bozsog; bozsgó; bozsgás.
- Bozsog,** vagy **bozsong:** zsi-bong; pesg.
- Bób,** vagy **bub:** bubolya; bóbíta (cirrus, crista avium).
- Bóbos:** bubus; bubolyás (csirke.)
- Bód:** bódog, boldog. (rég.)
- Bód:** vagus; vagatur; vagatio.
- Bóda:** vagus bóda: vagans; vagatio; bódorgás. Áta-bodába jár.
- Bóda:** capulus; manubrium. (rég.)
- Bódlan:** boldogtalan.
- Bódlány:** boldogtalanság.
- Bódor:** Vagus.
- Bóká:** astragalus. (Molnár A.)
- Bóklál:** fül alá járkál.
- Bókony:** a hajó oldalait belül tartó lőcsforma fa. (Szabó D.)
- Ból:** nicken; das Nicken. — Innen: ból-int, bólogat.
- Bóné,** vagy **póné:** bizonyos halász háló.
- Böcsedelem:** o. m. böcsület.
- Böcsedelmes:** böcsülni méltó. (Szabó D.)
- Böcsüeledel:** legumen. (Molnár A.)
- Böf:** ructus. (Sándor J.)
- Böfögdőgel:** ructitat. (Molnár A.)
- Bög:** bog. L. bög.
- Bögöz:** nodat; geniculat. (Szabó D.)
- Bögy:** turget; tumet; tumidus; protuberat.
- Bögyök:** (bögy-ki, bögy-mi) bögy. Lásd: bögy.
- Bögyökös:** turgidus; protuberans.
- Bögyösz:** o. m. bögy. Lásd: bögy.
- Bögyöszkedik:** reá tartja magát. (Szabó D.)
- Bökese:** Stomoxis. (Sándor J.)
- Böke:** curvus; tortus; reflexus; nodosus. (Molnár A.)
- Bökken:** titubat; vacillat. (Molnár A.)
- Büliny:** vison; bison (vadökr, púposökr.)
- Bölmöböl:** bömböl. Lásd: bömböl.
- Bölcsel:** philosophiren. — Elbölcseli. (Fáy András, Kedvesapongások-ban.)
- Bölcsély:** philosophia.
- Böm:** o. m. bömböl; bömbölő; bombóles.
- Bömböl:** mugit. Bömmög-dömmög.
- Bönget** (bömgét): mugit. (Molnár A.)
- Börhe:** berhe. Lásd: berhe.
- Börtön:** praeco; carnifex; Stentor. Molnár A.)

- Böszme:** együgyű, ostoba, s mindennek vakmerőn nekimenő. (Kresznerics).
- Böször:** bösz forma; bösz formál.
- Böt:** csomó; csomósodik; bulbus.
- Bötke** (kis böt): bruscum; bulbus. (Molnár A.) Tölgyfa csomója, taplója; fejes, csomósfü.
- Bötök,** vagy **bötyök** (Szege-diesen: bötykő): bötke. Három bötke: trinodis.
- Böttivetés:** algebra. (Dugonics.) Böttivető: algebraista.
- Böd:** subfertilis. (rég.)
- Böget:** mugit; boat. (Molnár A.) Megbögeti.
- Böröd:** kis bőr. (rég.)
- Böröl** (megböröli): korbácsol.
- Börzik** (bébörzik): pelle odducitur; bőrödzik.
- Bős:** abundans; copiosus; amplus.
- Bóves:** o. m. bős. — Bóvesedik: bővelkedik.
- Buc:** coxa; die Hüfte; das Hüft-bein; comb; bod; bog.
- Bucó:** asper. (Sándor J.) — Buckó: csomó. Buckós: csomós. (Kresznerics.)
- Bucít:** asperare; rauh, roh machen.
- Bucul:** asperatur; wird rauh, roh.
- Bucs:** o. m. bocs. Lásd: bocs.
- Buda** (bú-da): rejtkehely.
- Bug:** o. m. bog. Lásd: bog.
- Bugac:** kis bog; kis búg.
- Bugáz:** tokjából kiveri. (Szabó D.)
- Buglyál:** buglyát rak. (Szabó D.)
- Bugol:** bogol; acervat. Innen: buglya.
- Bugy:** scaturit; scaturigo; scaturiens; bogy; (Lásd: bogy.) bod (lásd: bod.)
- Bugyfa:** vizet útó, zavaró halászfa. (Szabó D.)
- Bugyka:** szűk szájú korsó. Bugyoga. Butykos.
- Bugykáz:** a vizet halászatkor zavarja.
- Bugyor:** bugyforma; bugyat formál. — Bugyorog: scaturit. — Bugyorit: facit scaturire.
- Bujd:** búvás. Innen: bujdosik; bujdog.
- Bujdog:** búdosik. (Pázmán).
- Bujdoklik:** errat; latitat; mergitur. (Molnár A.)
- Bujna:** buja. (rég.) Bujnán: buján.
- Bük:** casus; lapsus. Bükra: ad lapsum; inclinate. Bükra van a hördő. — Innen: buk-fenc, kecske-buk-ot hány.
- Bulikol:** galambmódra nyög. (Szabó D.)
- Buly:** o. m. bujaság. Bulya: buja. (rég.)
- Bukáz:** vizet zavar halászatkor.
- Bukdoklik:** viz alá ereszkedik.
- Bukdol,** vagy **bukdosik** a vízben.
- Bur:** o. m. bor. Lásd: bor.
- Burkos:** frondosus; nemorosus. (Páris Páp.)
- Burkosodik:** galyasodik, sürű ágokat hajt. (Szabó D.)
- Burok:** frons. (Páris Páp.)
- Buszma:** buta. (Szege di szó.)
- But:** o. m. buta; butaság; butul. Innen: but-it.
- Buvák:** mindent fölbuvo. (Szabó D.)
- Buz:** o. m. buzog; buzgó; buzgás. — Innen: buz-d-ul is.
- Buzály:** buzgalom.
- Buzlan:** buzgótalan; nem buzgó; nem buzgón.
- Buzlany:** buzgótalanság.
- Búsodalom:** bú (rég.) Búsodalmas: bús.
- Búsolog:** busul.
- Búvalkodik:** moerore se torquet. (Kresznerics).
- Búvall:** bút okoz, bút szerez. Búvallják az uraságot. (Kresznerics).
- Bút:** bútat; abditamentum.
- Büd:** foetor; foetet; foetidum. (rég.)

Bürü: hid. (Zala megyei szó.)	Bütök, vagy bütök: o. m.
Büsz: putidus; putescit; foetet.	büt. — Bütök: tuber.
Büszös: putidus.	Bütü: finis; scopus; apex. (Erdeyi szó.)
Büszit: facit foetere. (Szabó D.)	Bütüz: egyengeti; egyenessé teszi. (Szabó D.)
Büt: tuber; protuberat; protuberantia.	Büzel: szagol. (rég.)

C.

Caf: lucsok; lucskos; mocskit.	Cédakodik: pajkoskodik.
Cafos, vagy cafatos: löcsös; nedves; sáros.	Cédás: pajkos.
Cafog vagy cafoskodik: locsban jár. (Kresznerics.)	Cibak vagy cibék: ficamodott; sánta. (Sándor J.)
Cafatol: lucskosit. Össze cafatolja ruháját. (Kresznerics.)	Cibaklik: ficamodik. (Szabó D.)
Cak: o. m. csang; csangó; csángás; cikáz; cikázó; cikázás.	Cibertés: sántító. (Molnár A.)
Cakó: gólya. (Sándor J.)	Cibekel: sántít. — Cibeklő: sántító. (Szabó D.)
Cam: o. m. cammog; cammogó; cammogás. Innen: cam-kózik.	Ciher: apró csere; csalit.
Cammag vagy cammog: lassan mén.	Ciherész: o. m. cihog; cihol (a kopó, midőn nyulat üz.) Ciherésznek a gyermekek, midőn kiáltozva játszanak.
Cankózik vagy cankózik: lassan, ólálkodva mén. Oda cankózik. Mellé cankózik.	Cika: csira; új növény; hajtás.
Canga: oly juhnyáj, melynek bárányai elvesztek. (Szabó D.)	Cikázik: csirázik.
Cankó: sörnek, pálinkának utója.	Cikákol: kinek a torkán valami fönakad s erőködik. (Kresznerics)
Capa: corium punctis asperatum. (Páris P.)	Cikel, cikeles: cikkely, cikkelyes. (rég.)
Capa pohár: poculum asperum, asperatum. (Páris Páp.)	Cimer: ligatúra. (rég.)
Cavira vagy cevere: fiatalvérű kanca; kikapó eleven leányka.	Cin: o. m. cincog; cincogó; cincogás. — Innen: cinke (cin-ke, azaz cinege); cinege.
Cáf: o. m. cáfolás; cáfoló; cáfol.	Ciz: o. m. cin. Lásd: cin. — Innen: cizik (ciz-ki.)
Cáp: kecskebák.	Cizog: zwitschern.
Cedele: szűr. (Sándor J.)	Cobók: comb. (Szabó D.) Cobókos: combos.
Ceklye: tör; kelepce; (Szabó D.) pendicula. (Molnár A.)	Coca: kis malac.
Celecula: sarcina.	Cond: lacinia; lacer.
Cellekezik: cankózik. Lásd: cankózik.	Condor: lacer; (Sándor J.) cudar; (Szabó D.) — Condorás: condor; laciniosus.
Cenk: caniculus; catulus. (Molnár A.)	Condorlik, vagy condorodik: rongyollik. (Szabó D.)
Céda: déraj; pajkos. (Szabó D.)	Elcondorlott. Megcondorlott.
Cédaság.	Cókó: fatalp; facipó. (Sándor J.)

Cök, mulcta; (Kresznerics.) vinculum; cövek; cövekök.
Cöl: o. m. cök. Innen: cöl-önk, és cöl-öp.
Cubor: liciatorium; jugum textorium. (Molnár A.)
Cucaly: cula; celecula. Lásd: celecula.
Culadár: sarcinatus. (Páris P.)
Culák: káro; cölönk.
Csacs: o. m. csacsog; csacsogó; csacsogás. — Innen: csacs-ka is.
Csada: herbetum; dumus; dumetum; vepres. (Molnár A.)
Csada: jos: dumetosus.
Csah: o. m. csahol; csaholó; csaholás. Innen: csahog, csahos (lármás), előcsahos; csahóc (mint: boh-óc).
Csahol: a kutya, a vadat üzve; nictat (azaz: hunyorgat, kacshintgat). Molnár A.
Csaj: mokus; evet. (Sándor J.)
Csajt: locs; piszok; locskosit.
Csajta, vagy **csajtos**: sordidus; infectus. (Sándor J.)
Csajva: zagya.
Csajval, vagy **csajvál**: zagyál.
Csajvalék: zagyvalék; keverék. (Kresznerics.)
Csal, vagy **csala**: dolus; dolosus. — Csere csalával jár. — Csalt vet. (rég.) — Csálémbet: homo dolosus; impostor; deceptor. (Sándor J.) — Csálakozik: csalatkozik. (rég.)
Csalár: csalárd. — Csálárkodik: csalárdkodik.
Csalfaj, vagy **csalfaju**: csalfa. (rég.) — Csalfajúság: csalfaság. — Csalfajuskodik: csalfakodik, csalfálkodik. (rég.)
Csalomán: csalás. (rég.)
Csalton **csalja**. (Faluty.)
Csan: lógózódik; lógózódó; lógózódás; ingó; ingovány; inog.
Csanak: csónak. (Molnár A.)
Csap: vestigium. Farkasnak, nyúlnek csapa.

Csapáz: az állatot nyomán (csapán) üzöbe veszi.
Csapinó: obliquus. Csapinólag: oblique. Csapinósan: oblique. (Sándor J.)
Csapóideg: fidelia. (azaz: cserepedény; fehéritő, meszelő, meszedény.)
Csapó: fullo; (azaz: ruhatisztító, ruhafehéritő; kallózó; kallós; der Walker.) gyapjuval bábó (lanarius); Krämpler; Wollkäminer.
Csar: der Hall; csür. (Lásd: csör.) — Innen: csar-nok (die Halle).
Csar: o. m. csir. (Lásd: csir.) — Innen: csarit (vepretum).
Csara: kis csar; csördül.
Csat: o. m. csattan; csattanó; csattanás. — Innen: csat-tog; csat-ora (rég. szó, csattogást jelent.) — Innen: csat-rang (Szabó D. szerint csunya szavu kolomp). Innen: csat-arász. Innen: csata. Innen: csat-é (paté).
Csatar vagy **csator**: csatforma; csatot formál. — Innen a régi: csatora. Innen: csatar-ász.
Csá, vagy **csáv**: o. m. csáva; csavar.
Csács: csacs. (Lásd: csacs.) — Csácsog: csacsog. (rég.)
Csádé: bozót. Csádes: Bozotos. (Kresznerics.)
Csáf: o. m. csá.
Csáfor: csavar. Csáforit, vagy csáfört: csavarit.
Csáförtä: az a fa, mellyel a présben körültekerik a cylindert. (Kresznerics.) Csavarító.
Cság, vagy **csávog**: o. m. csavarul.
Cságát, vagy **csávogat**: o. m. csavart.
Cságató, vagy **csá**gatyó (nemely helyütt cságatyu): félkerék-szabásu deszka az ekén, melyen több lyuk van fúrva. Ezen lyukaknak egyikére erő-

sítik az eke rúdját, és a csá-
gátónak segítségével csavarit-
ják (cságotják) a rudat s ekét.
Csák: clavus, cuneus, cuspis
alicuius rei (Sándor J.); promi-
nentia.
Csák: hervorrágen; hervorra-
gend; prominere; prominentia;
prominens.
Csápok: antennae. (Sándor J.)
— Antenna: vitorlarud.
Csár: o. m. csőr. Lásd: csőr.
Csárma: láрма. (csár-mi, csőr-
mi).
Csárma: lármás. (Kresznerics).
Csármáz: lármáz. (Kreszne-
rics.)
Csász: o. m. csusz, mász. —
Innen: császkál; csász-királ
(Kresznerics); császog.
Császa: bozótos, nádas, sá-
soshely. (Szabó D.)
Csége: vízrekesztés. (Kreszne-
rics.)
Csęgely: ék; ékformára kes-
kenyedés, vékonyodás. (Szabó
D.)
Cségelyes, vagy cséglyes:
cuneatus; cuneiformis. (Szabó
D.)
Csehöl: csahol (gannit).
Csek: exiguus, exilis, minutus,
modicus (Sándor J.); csekély;
csekélység.
Csekle: tűr; kelepce; hurok.
(Sándor J.)
Cseklész: insidiator; insidias
ponit; Nachsteller; nachstellen.
Csele: cseles; csalárd. — Csele-
fende ember: csalárd fondor
ember.
Csem: cyma; germen; surculus;
ramus; novellus. (Sándor J.);
germinat, pululat. Innen: cseme-
te, csem-éte.
Csemp: fraus, dolus, astus
(Sándor J.)
Csempe: kályha. (rég.)
Csempesz: csempesz; csempé-
szet.

Csempes: fraudulentus, fallax,
versutus, astutus, dolosus. (Szabó
D.)
Csепely: germinat.
Csепely: dumetum.
Csепelyes, vagy csепlyes:
germinans, pululans, succre-
scens. (Sándor J.) — Csепlye-
sedik. Csепlyeteg: csепőce, cse-
pőte (frutex, dumus).
Csеплész: alávaló, aprócseprő.
(Kresznerics.)
Csепredék: apróság. (Szabó
D.)
Csепrente: frutex, dumus.
(Sándor J.)
Csепzik: bomlik; szövődik; fo-
nódik. (Szabó D.) Egybecse-
zett a haja. — Csepszett.
Csерd: parva quercus. (rég.)
Cseresz: o. m. csőr. (Lásd:
csőr.) — Cserszeg a puska.
Csерény: scirpea; crates vi-
minea.
Cserge: gausape; gausapina;
stragulum. (Molnár A.)
Csev: o. m. csacs. — Innen:
csev-eg. Innen: csev-etől.
Csevet; csacsegás.
Csécs: himlő. (Szabó D.)
Cséshelyes: himlőhelyes.
Csécsezik: himlőzik. (Kresz-
nerics).
Csél: nugae; ineptiae; vanus
sermo. (Sándor J.) nugas facit;
ineptit. — Cseles: nugator.
Csér: csavar.
Csi: bat, interjectio adhortantis,
vel excitantis. (Molnár A.)
Csi, vagy csi: cső; csővesedék.
— Innen: csiat, csővesedés;
ágodás. Innen: csiatag (csiat-
ki, csiat-mi) ramosus, dumo-
sus, virgulis refertus. Csiatag-
hely: virgultum, vepretum.
(Sándor J.)
Csics: ornat; ornatus; orna-
mentum. — Innen: csicsó (or-
namentum, vel coma cirrata,

cincinnata Sándor J. szerint).
 Innen: csics-öz (ornat, cincinnat). Innen: csicsoma.
 Csicse: mamilla. (rég.)
 Csill: o. m. csillog; csillogó; csillogás. Innen: csill-ag, csillám. Csill-ang (csillog).
 Csillap: csillapodás. (rég.)
 Csillapik: csillapodik.
 Csillámodik, csillámozik, vagy csillámpozik: csillámik, csillámlik. — Csillámit: tündököltet.
 Csilleng: filleng, fürtöcske. (Szabó D.) Csilleng szőlő.
 Csillent: csen; suffuratur.
 Csillyehajó: talphajó. (rég.)
 — Csillyeszeker: csekélyterhű szeker. (Sándor J.)
 Csim: o. m. csem. Lásd: csem.
 Csimota: csemete.
 Csincsér: kaloda. (csin-csér, oly csér, vagyis csavar, mibe a csin végett tesznek valakit.)
 Csingasz: csingaszkodó; csingaszkodik; csingaszkodás; akaszkodik; akaszkodás; akaszkodó.
 Csiny: silentium, tranquillitas. (Molnár A.)
 Csiny: csendesen van.
 Csiny: tranquillus, sedatus. — Innen: csinnyan, (Molnár A. szerint sedate, tranquille).
 Csinyos: tranquillus; sedatus; pacatus. (Molnár A.)
 Csinog: o. m. csinosodik; csinosan van. Innen: csinog-at (polit, ornat).
 Csipalag: csipa; gramineae. (rég.)
 Csir: o. m. schwirren; schwirrend; das Schwirren. — Innen: csir-ibel, csir-ipel.
 Csir: pullus animalium. (Sándor J.) — Innen: csirke. (Régen mindenféle baromfiat jelentett Szabó D. szerint.)
 Csirág: asparagus. (Molnár A.) Spargel. Máskép nyúlárnyék-nak is hija a köznép.

Csitkó: csikó. (Molnár A.)
 Csitor; truncat: truncatus; truncatum.
 Csitri: brevis; scissus; truncatus. (Sándor J.)
 Csitrik, vagy csitorik: truncatur.
 Csiv: siphon; tubus; calamus. (Molnár A.)
 Csives: tubulatus. (Molnár A.)
 Csob: lárma. (rég.) csup. Lásd: csup.
 Csoba: lárma; larmázó.
 Csobány: enligna; Trinkgeschier. (Molnár A.)
 Csobánc: két fülű vizmerítő vödör.
 Csobolyó: obba; Trinkgeschier.
 Csok: csomó. (rég.)
 Csom: o. m. csomó; csomósul. Innen: csom-ó. Innen: csom-agé. (Helmecy). Innen: csombol (nodat); Csombolyodik: nodatur.
 Csomor: Gruppe; gruppieren.
 Csonk: o. m. csonka (csom-ki-a); csonkul; csonkaság. — Innen: csonk-ul. Innen: csonk-it.
 Csop: minutia; minutum quid; minutatur; minutur. — Csip-csop (köznép). Csippel-csoppal: minutim.
 Csopák: kenyér, szalonnája. — Csopákás kenyér.
 Csorosz: cseresz. Lásd: cseresz.
 Csoroszol: larmáz.
 Csosz: csúsz.
 Csó: csá. Lásd: csá. Innen: csór (csó-r). Innen csó-vál.
 Csócsál: pépet eszik. (Sándor J.)
 Csóddik: hul. — Kicsóddik: kihul.
 Csór: csavar. — Csórja a farkát.
 Csóré: nudus; calvus; depilis; certus cibus. (Sándor J.) — Csóréárpa: meztelen árpa. (Sándor J.)
 Csótól: o. m. csótolog; kovályog; circumit.
 Csótoly: o. m. csótolgas.

- Csöcsöget(i):** lactat. (rég. bibl.)
- Csöd** vagy **-csüd** (Szege den csülk): apró, gömbölyű csont kezekben s lábokban. (Szabó D.)
- Csök:** kovász; élesztő; sava nyító. (Szabó D.) — Szege den cök-nek mondják.
- Csökönni:** hamar, s minden apróságtul megijedni. (Sándor J.)
- Csöll,** vagy **csöröl:** strepit. strepitat. Innen: csöllő, vagy csüllő (Sándor J. szerint: csörölő, csürlő, girgillus.)
- Csöll,** vagy **csöl:** strepor; streporosus. Innen: csöllő. Innen: Csölönk (csöl-önk) azaz crepitaculum. Csölönköz: crepitat, strepitat. Innen: Csöl-ömp; csöl-ömp-öl. — Csölöl: csöll.
- Csölle:** csöllő; csöllés. (Lásd: csöll.)
- Csölöm:** o. m. csöl. (Csöl-mi.) — Lásd: csöll.
- Csöm:** o. m. csom. (Lásd: csom.) Innen: csöm-ör. (Csömóforma.) Innen: csöm-pölyödik.
- Csöm:** o. m. csem. Lásd: csem. — Innen: csömete: germen. (Molnár A.)
- Csömpölyödik:** üszvecsömpölyödik; conglobatur; conjurat; conspirat. (Molnár A.)
- Csönderit:** csapint; legyint; leniter ferit; beviter percutit. (Sándor J.)
- Csöndesz:** tranquillus; pacatus; requietus; sedatus; placidus; securus. (Molnár A.)
- Csöndesz:** (csönd-esz) csöndesség.
- Csöp:** csop. Lásd: csop.
- Csöpör:** csöp forma; csöpöt formál. — Innen: csöpr-ó (apró-csöprő) Szabó D. szerint apró, apróság. Innen: csöpörödik.
- Csöpped:** guttatur. — Csöppedék: guttula (Molnár A.)
- Csör:** o. m. csörgés. Nagy csörpör volt ott. Nagy csör-pörrel jöttek. (Erdélyi szölmód.)
- Csör:** o. m. csörög; csörgő. — Innen: csört (csörít); csörtet. Innen: csör-öl.
- Csöracs:** kis csör; kissé csörög. Innen: csöracsó (csöracs-ő).
- Csörce,** vagy **csöracsó:** inauris. (Sándor J.)
- Csörd,** vagy **csöröd:** o. m. csör. — Innen: csörd-ül; csörd-ít (rég.)
- Csörgeteg:** flumentum; rivulus strepens (Molnár A.)
- Csöröm:** o. m. csör; (csör-mi.) — Innen: csöröm-p-öl, csörm-elye (csöröm-ely-e, azaz: rivulus, fluentum); csörm-ely (csöröm-ely, oly-mi-csör). — Csörmö.
- Csört:** csörtet; csörtetés; csörtető. Innen: csört-öl; csört-öz; csörtet.
- Csöt:** stolpern; stolpernd; das Stolpern. Innen: csötlik (csötölni). Innen: csötönyözve jár.
- Csötör:** modius. (Molnár A.)
- Csöd:** astragalus; boka; csög; büttyök; Knöchel; lóhórsó; az oszlop barázda-vesszőjei; kis cső; tubulus, (Molnár A. Kresznerics).
- Csöl:** analecta (rég.); csödüll; csödüllő; csödüllés; morzsalék; söprelék, csöcselék.
- Csöle:** csöcselék.
- Csölék:** csöcselék.
- Csubor:** licjatorium. (Molnár A.)
- Csuhú:** juncus, (szittyó, Binsen) scirpus (káka). Sándor J.
- Csuk:** csukó; csukás. Innen:
- Csukasz:** clausura. Becsukasz-kodik: includit se. Csukasz-t: csukat.
- Csukor:** egy marok; fürt; fodor. (Szabó D.). — Egy csukor virág. Csukros saláta: fodros saláta. Csukrosan: fodrosan bokrosan. (Szabó D.)
- Csukroz:** fodroz; fürtöz (Szabó D.)

- Csüp:** apex; vertex; fastigium; csúcs. (Sándor J.)
- Csup:** o. m. csuport; csuportos; csuportosul; csomósul. Innen: csup-ort.
Innen: csupor, gömbölyü, csomó forma edény, Innen: csuporodik, conglomeratur.
- Csupasz:** kopasz; nudus; calvus: depilis; intectus. (rég.) — Csupaszodik: kopaszodik.
- Csur, vagy csor (csór):** o. m. csurog; csurgó; csurgás. — Innen: csór-i, savóleves, a mellecsur, lecsór a savóból. Innen: csur-dul. Innen: csurvíz vagyok. Innen: csur-ran.
- Csurd:** o. m. csur. Lásd: Csur. — Innen: csurd-ul; csurd-it; csurd-ogál; csurd-ogal.
- Csurgó, vagy csurogvány:** fluentum; rivulus. (Sándor J.)
- Csurraný:** csurranás.
- Csusz:** törökbúza torzsája. (Sándor J.)
- Csuszam:** Glitschen. Innen: csuszam-odik; csuszam-lik. Csuszamik: gleiten.
- Csuszka vagy csuszkora:** csuszkoráló hely.
- Csuzt:** csusztat. Csusztan: csusztatva, csusztogva. (Mint: csaltan).
- Csut:** petiolus. (Sándor J.); csutkosul. Innen: csut-a (csutka Szabó D. szerint).
- Csut:** csat. Lásd: csat. Innen: csuta: tusa, (Szabó D.)
- Csutáj;** csere; bokros hely. (Szabó D.) Csutajos.
- Csutak:** caudex; Busch. Egy csutak virág. Csutakokra köti a levágott vesszőket (Szabó D.)
- Csutakol(ja):** obturat. (Szabó D.)
- Csutor:** csutforma; csutot formál. Innen: csutura (csobolyó, csobány). Innen: Csutor-odik: dülled; kiáll. (Sándor J.) Kicsutorodott a széme.
- Csüggély:** csüggedelem. (Mint: aggály.)
- Csül:** csövösül.
- Csünik:** languescit; tabescit; labescit; delabitur. Elmegcsünik.
- Csünet:** Schläffheit; ernyedés.
- Csürhe:** csiri-biri; aprólék; vagy malac. (Szabó D.) Sok csürhe gyermek.
- Csürhész:** malac kondás.
- Csürök:** Conus; Kegel. (Sándor J.)
- Csürlő:** stramineus rhombus. (Páris Páp.)
- Csűröl:** congerit: conflatur. (Kresznerics.). — Kicsűröl: a lakból elűz. Csűrődni: tartózkodni. — Ott csűrődtem; onnan is kicsűröltek.

D.

- Dag:** o. m. dagad; dagadó; dagály. — Apdaga a tengernek.
- Daj:** Nahrung; nährend; nähren. Innen: daj-na (wohlgenährt), testes, tenyeres talpas asszony Szabó D. szerint. Innen: dajka (daj-ki).
- Dali:** insignis; celebris. (Molnár A.)
- Dalia, vagy delia:** heros. — Daliás: miles hastatus; sarisarius. (Páris Páp.)
- Dalom:** o. m. dal. (dal-mi.) Dalmár: költér. Dalmárol: költ. Dalmárolat.
- Damasz:** magnus porcus. (Sándor J.)
- Dan:** dal.
- Danál:** danol.
- Danály:** dal.
- Dancs:** csunyaság. Dancsos. Dancsosság.
- Dar:** o. m. darab; tördösés;

- tördösött. Innen: dar-ab; dar-a; dar-óc.
- Dán**, vagy **dánom**: o. m. dan. Lásd: dan. Innen: dánom-dánom.
- Dávarikol**: kurjogat; beszél; szótszaporít; lármáz. (Kresznerics.)
- De mīga**: attamen; verumtamen; sedenim; de mindazonáltal. (Molnár A.)
- Deget**, vagy **Degenet**: axungia; terra pinguis; Wagenschmier.
- Der**: o. m. derü; derülten van; derült. Innen: der-it; der-eng(ő).
- Derce**: tribusculum; appluda; Hülse des Getreides; korpa; darabos liszt.
- Dereducsál**: blaterat. (rég.)
- Derékpénz**: tőpénz. (Szegedi szólmód.)
- Dév**; o. m. dévaj; dévajkodó; dévajkodik. Innen: dev-ernál. Innen: dév-aj.
- Déd**: avus. (Sándor J.) — Más-kép: dudu. Csalóközben: dudu-apa, duduanya.
- Dédük**: atavia. (Molnár A.)
- Délceg**: armentum; csorda; gulya. (Molnár A.); refractarius.
- Déllez**, vagy **dellez**, **delez**: ebédet eszik.
- Délest**, **délest**, vagy **dellest**: ameridie. Dellest: ameridianus. Dellestkor: pomeridiano tempore.
- Délszak**: Súd. (Mint: éj-szak). — Deletszaka: per meridiem, durante meridie. (Sándor J.)
- Délszín**: lux meridiana. — Délszín-nél világosabb. Délszínre hozza.
- Dérlel**: fagylal; merevit. (Szabó D.)
- Dés**: comidava (Páris P.); dózs.
- Dí**, vagy **dív**, **diu**: valor; pretium; potestas. (Sándor J.); triumphus; triumphalis; triumphat. — Innen: di-adal.
- Dias**: validus; valens; pollens; potens firmus; pretiosus (Sándor J.) triumphalis; triumphaus.
- Diat**, vagy **divat**: valor; pretium; vis; robur. (Sándor J.)
- Látni való innen**, hogy **dí-ni** is mondathathatik; mert **di-at** o. m. di-ás (valamit akarát o. m. akarás). **Diatlan**: non validus; inpotens; infirmus. (Sándor J.)
- Dics**: o. m. dicsér. (Kresznerics szerint régi szó. De ha nem volna is régi ily használatban, jó mégis.) **Dicskapu**: porta triumphalis.
- Dicslen**: dicstelen; inglorius.
- Dicsleny**: dicstelenség.
- Dicsős**, vagy **dücsős**: gloriosus.
- Dicsösködik**, vagy **dicselkedik**: dicsekedik. (rég.)
- Din**: dan. Lásd: dan.
- Diód**: kis dió. (rég.)
- Diszlet**: decorum; (diszelgés). Diszletes.
- Dob**; o. m. dūdörödő; dūdörödik; dūdōdörödés. tumidus; turgidus tumet. — Innen: dobasz (Sándor J. szerint turgidus, tumidus, vel, satur, plenus). — Innen: dob-zik (Sándor J. szerint tumet, tumescit, protuberat). — Innen: dob-oszka (Szabó D. szerint faiskatula).
- Dobbany**: dobbanás.
- Dobok**: dob-ki, dobmi. Lásd: dob.
- Dobor**: dobforma; dobót formál.
- Dolgozódik**: dolgozik; laborat, operatur; occupatur. (Molnár A.)
- Dom**: protuberat; tumet; protuberans; protuberantia. — Innen: dom-ó (Sándor J. szerint tuber, tumor, gibbus, tumentia, protuberantia). Innen: dom-b (Molnár A. szerint tumulus, tuber terrae, tuber).
- Domor**: domforma; domot formál.
- Dorga**: reprehensio.
- Döc**: o. m. Döccen; döccenő; döccenés. — Innen: döc-ög is.

Dögönyeg: oly pálcza, melyben belül handzsár vagy on elrejtve. (Kresznerics.)

Döm: o. m. dömmög; dömmögő; dömmögés. Innen: döm-e (dömmögő). Innen: dön-g (döm-g, könnyebb kiejtés végett döng-nek mondatik, mint rom-bul ron-bol rongál, roncsol származtatott.)

Dör: o. m. dörög; dörgő; dör-gés. Innen: dör-dül; dör-ren, sat.

Döröm: o. m. dör. Lásd: dör. — Innen: döröm-b, döröm-b-ül, döröm-b-öz.

Dő, vagy **dű:** o. m. dül, dülék, dülés. Innen: dőit vagy dőjt (Molnár A.). Innen: dő-l, vagy dű-l.

Dőlesz: o. m. dülös; dülés. — Innen: Dőlesz szék: sella reclinatoria, Lehnstuhl. — Innen: dőlesz-t (dőlesz-it); dőlesz-ke-dik.

Dőlék, vagy **dülék;** rudus; ruina; cadaver. (Sándor J.) — Dülékeny: labascens; prociduus; ruinae proximus.

Dsindsa: Sáros, iszapos, ingoványos hely. (Kresznerics.)

Dűc, vagy **dúc:** o. m. dűz. Lásd: dűz.

Dud: o. m. dob. Lásd: dob.

Dud: o. m. dudol; dudoló; dudolás. — Innen: dud-a; dud-og.

(magában beszél, vagy orrából beszél); dud-ol.

Dudor: dudforma; dudot formál.

— Innen: dudor-odik; dudor-it.

Duna-elvi: transdanubianus. (rég.) Duna-élvő felső Magyarország. (rég.)

Durvad: eldurvul. (Kresznerics.)

Durz: o. m. borzad; borzas. — Innen: durz-ad (Szabó D. szerint borzad); durz-adt (Molnár A. szerint hispidus, horridus); durz-aszt (az orrát durz-asztja).

Duv: extrudens; extrusio; extrudit. — Innen: duv-ad (Szabó D. szerint szoros ürege kitoldik, hézagon kinyomódik, mint a füst a kéményen, protruditur, extruditur). — Innen: duv-aszt (Szabó D. szerint extrudit, extundit).

Duvasz: o. m. duv. Lásd: duv.

Dú: praeda; rapina (rég.) dúló. Innen: dú-méh (Kresznerics szerint tolvajméh).

Dúlás: rablás. (rég.)

Dúodik: gazdagodik (Szabó D.). — Dúskálódik a gazdagságban. (Szegedi szölmód.)

Dússág: opulentia. (Molnár A.)

Dúz: tumor; tuber; protuberantia. (Sándor J.) Innen: duz-ma (dúz-mi) sat.

Dúz: o. m. duzzad; duzzaszt. Földuzta az orrát. (Szabó D.)

E.

Ebelkedik: kutyálkodik. (Szabó D.)

Ebell. Megebellette magát: pro-pudiose facit. (Kresznerics.)

Ebedött: ebédkor. (rég.)

Ecs: seta; setosus.

Ecsel, vagy **ecsell:** pectit. —

Ecsellet: pexus. Ecselletlen: inpepus. (Molnár A.)

Ecset: setaceum, pecten. (Molnár A.)

Ed: ezzé lesz; (ez-ed, e-d.) e-zé levő, levés.

Ed: o. m. odv; odvas. — Innen: Ed-ény (ein hohles Gefäss).

Edü: ed; odv; cavitás; cavis.

Eg: egész.

Egerészó vagy **egérő** sze-

- mek. (rég.) Ide s tova jártatott szemekről mondatik.
- Egércsél a marha, midőn ágak után jár, kapdos. (Szabó D.)
- Egész: sanus; valens; integer; incolumis. (Sándor J.)
- Egyel, vagy egyvel: commixtio; commiscet. Innen: egyeles (mixtus promiscuus); egyelül; egyeledik; egyeleszik; egyelesleg (promiscue).
- Egyelőbe: primario; prima vice. (Molnár A.)
- Egyelőször, egyelsőben: statim initio.
- Egyenlőz(i): aequat. (Pázmán.) Sándor J. szerint: egyenli.
- Egyenű: adaequatus.
- Egyenütlén, vagy egyenülen: in adaequatus.
- Egyet, vagy egyés: egyélevés.
- Egyénel, vagy egyéne: individuat.
- Egyénül: individuatur.
- Egyénülés, egyénlet: individuatio.
- Együld, vagy ígyold: neforte, forsán. (rég.)
- Együs: junctus; conjunctus. (Kresznerics.) Együsegyig: junctim omnes usque ad unum. (Kresznerics.)
- Együtt (egy helyütt) is másutt is. (rég.)
- Eh: hepar; jecus. (Sándor J.) — Ehafájós: kinek mája fáj. (Szabó D.)
- Ehen, vagy ehun: ehol.
- Ej: o. n. esés. Innen: ej-t (ej-it)-facit labi; cadere.
- Ejtél: mérték neme. Egy ejtel bor.
- Ekkéig, vagy ekkédig: eddig.
- El: primatus; principium; in primordio esse. Innen: el-ó; elnök; el-só.
- Elei: primordium; principium. (Molnár A.)
- Elejét keli: praeoccupat. (rég.)
- Eleji valamely tudománynak: rudimentā, elementa.
- Elenk: elegy. — Elenkes: elegyes. Elenkes pénz.
- Eleszteb, vagy elesztebi; pristinus (rég.)
- Elev: vividitas. Innen: elev-en. Elevend: viviscens, reviviscens. (rég.) Elevendül. Elevendit.
- Eleveitélet: előitélet. (Szabó D.)
- Elég neven veszi: meglelékszik.
- Elévik: praescribitur. — Elévés: praescriptio.
- Elig: ultramodum; supramodum. (Sándor J.)
- Elmébül mondja: könyvnélkül mondja.
- Elméd: theoria. (Horvát C.)
- Elmédi: theoreticus. (Horvát C.) Mint valódi.
- Elmény: Witz.
- Elménc: Witzling.
- Elmész: speculiren (philosophisch); speculativ. (Horvát C.)
- Elő: primoris; princeps; primarius; primordium; vor; vorder; első.
- Előbbeli: prior; pristinus. (rég.)
- Előbbség: prioritas. (Faludy).
- Elődet veszi: praeoccupat te.
- Elődi: antiquus, vetustus, priscus. (rég.)
- Elődedi: elődi. (rég.)
- Elődedén: primitus. (rég.)
- Előképen: praevie; praeliminariter. (Kresznerics.)
- Előmet veszi: praeoccupat me.
- Előmény. Mint: körül-mény. Elő-mi. Előményes. (Mint körülményes.)
- Előny: avantage; Vortheil; és a mi valamit megelőz. (Elő-mi.)
- Előszeri: primigenius. (Kresznerics.)
- Elő-tík-szóig.
- Elő-tík-szókoron: primo mane.
- Előve: eleve, prae. — Előve, vagy elővel-ér.

Elve: trans. (Molnár A.) — Ten-
ger elvén való: transmarinus.
Elvegy: mixtus (Molnár A.)
promiscue; mixtura.
Elvő vagy **elvi:** ulterior; túlsó;
túl eső: tuli. — Duna-elvi: trans-
danubianus.
Emberkedik: viriliter agit,
virum se praestat. virilem aeta-
tem attingit. (rég.)
Emberneműség siacs már
benne. (Szegedi szőlőmód). Ki-
vetkőzött már az emberiségből,
emberi alakból.
Eme: femina; femella; animal
femininum; mater; nutrix. (Sán-
dor J.) — Eme-lő.
Emik: lactat. Emő: szopó. (rég.)
Emlé: Gedächtniss. (Horvát C.)
Innen: emle-get; emle-kezik;
eml-ít. Moudhatnók: emlik,
emlekezik helyett.
Emlet, vagy **emel:** szoptat.
(Boldogak az emlék, melyek
nem emlettenek. Régi bibl.)
Emltet: emlet. Lásd: emlet.
Emütt: emitt. (Faludy.)
Enc: apróság. Eneceence, en-
cenbenc; incenpinc, aprócsöpű.
Ene: istállóban tartott borjas-
tehen.
Eneg, vagy **eng:** o. m. enged;
engedő; engedés. Innen: eng-
esz (Sühue); eng-esz-tel.
Engedet: engedelem; engedel-
messég. (rég.)
Englen: engedetlen; engedet-
lenül.
Engleny: engedetlenség.
Eny: palatum; iny. (rég.)
Eny: rej. (rej-tek, rej-lik, rej-
lés.) Innen: eny-eget (Molnár
A. szerint celat, occultat, pro-
tegit, palliat, fovet). Innen:
eny-ez (celat, occultat). Kresz-
nerics szerint el-enyez=elrűjt.
— Innen: Eny-eszik is, (mint-
egy elrejlík). Eny-hely: is oly
hely hol elrejlík az ember
vagy marha a szél s eső elül.

Enyec: enyek. Enyecskés:
enyekes.
Enyek: nyálosság; síkosság; csu-
számosság.
Enyekes: nyálos; síkos; csu-
számós. (Sándor J.)
Enyekül. Lásd: Enyek.
Enyekit, vagy **enyekesit:**
Lásd: enyek.
Enyel: jocus; facetae. (Sándor J.)
Enyeles: jocosus; facetus. (Sán-
dor J.)
Enyett: loco; pro; vice. (rég.)
— Enyettem; enyetted, enyet-
te: loco mei, loco tui, loco
eius.
Enyh: o. m. enyhed; enyhedő;
enyhedés.
Enyhed: mitigatur; lenitur. (Mol-
nár A.) Máskép: enyhődik.
Enyhő: mitis; lenis. — Eny-
hőbb: mitior lenior. (rég.)
Enyi: enyheli.
Enyiedik, vagy **enyedik.**
Mint hány-adik.
Enyü: enyv.
Enyved: glutinatur. Hozzá eny-
ved. Mint, ha hozzá volna eny-
vedve.
Ep: alj; alap; alapos. — Innen:
eplény (a szánnak azon két kö-
röszt-fája, melyekre a teher
tétetik, melyek mintegy alap-
jai a tehernek).
Epecs: gesticulatio. — Innen:
epecs-el vagy epecs-el degel,
epecs-elés, vagy epecseldegelés
(Molnár A. szerint, gesticulatur,
gesticulatio.)
Epeség: anxietatula; sollicitudo;
acerbitas; negotia; amarulen-
tia, naeniae. (Molnár A.)
Er: forma; format; formans.
Er: eredtet; eredtető; ered; ere-
dő. — Innen: er-ő. Innen: er-
esz-t, er-éget. (Horvát J. is ily-
neműn magyarázza az „er“-t.
Erdőke: Waldlerche.
Erdől: frondat. Erdőlő: fron-
dator.

Ere: camus; frenum. (Molnár A.)
Eregel: mendegél.
Eregét. Jó végre akarjuk eregetni: menetni.
Eresztvény: sylvula succrescens.
Erek: erkély; eresz; tornác; folyosó; csatorna; szin; sétáló vagy néző hely. (Szabó D.)
Erem, vagy **eren,** másképp **erény,** vagy **erny:** o. m. er. (er-mi). Lásd: er. — Innen: **erny-ed.** (Mintegy szét er-ed, szét-mén. Sándor J. azt mondja: ernyed a ruhám, azaz kopik. En így magyarázám, vagyis inkább franciáznám e kifejezést: ernyednek a ruháim, azaz: mes habits s' en vont). — Innen: **erny-ő;** **erny-öz,** **erny-ösödnek** a berkek.
Erőn erővel: violenter.
Erőn esett: violentus; importune urgens. (Kresznerics).
Erőlen: erőtlen.
Erőleny: erőtelenség.
Ergellő, vagy **ergellős:** contentiosus; rixosus. (Kresznerics).
Es: esik. (Erdélyi szólmód).
Es: eső, (Es az es. Erdélyi szólmód).
Esdik: parumper cadit; casat. (Faludy).
Esedék: esőlek; hulladék — (Szabó D.); ramentum; fragmentum; putamen. (Sándor J.)
Esedékeny: labilis; lapsabundus. (Sándor J.)
Esen vagy **eseny:** o. m. esdeklő; esdeklík; esdeklés. Innen: **esen-kedik** (Sándor J. szerint supplicare, obtestari). Innen: **esen-g** (esdeklík). — Innen: **esenyen,** vagy **esennyen** néz, (anhelus aspiciit Kresznerics szerint).
Eskél: casat; lapsat. (Szabó D.)
Eskülszik, **eskülő:** esküszik, esküdő. (régí.)
Eslét: o. m. kopottság.

Eslétes: kopott, ovit, p. o. ruha. (Szabó D.)
Esseg: ismét. (régí.)
Estelik: estevedik. (Szabó D.)
Esten estig. (régí.)
Estennén, **estődön,** **estvenyén:** estenden; vespere; circa vespeream. (régí.)
Eszelkedik: eszesedik. (Szabó D.)
Eszeskődik: vernünfteln. (Iván-csics).
Eszt: periodus temporis; decurrens (tempus). — Innen: **esztén** ez nap, **esztén** ez napon (recursuro hoc die. Régí.)
Esztén: o. m. eszt. Innen: **esztend,** vagy **esztened** (recurrat eadem temporis periodus). Innen: **esztend-ő** (per excellentiam pro recurrente temporis periodo).
Esztendőz (i): évről évre várja, vagy halasztja. (Szabó D.)
Eszterag: golya; cakó; gagó. (Szabó D.)
Et: ezit (ezzé-it, ezzé-tesz); ezitő; ezites.
Ev: pus; sanies; ein nagendes Geschwür. (Talpátul fogva te-tejéig nincsen e testben egészség; hanem mindenestül seb, dagadás, ev-es kelevény, melyeket sem gyógyítottak, sem kötöztek, olajjal is nem lágyítottak. Ezsa. I. 6. — Mily kép?).
Ev: nagen; nagend; das Nagen.
Eved, vagy **evezik:** suppuration.
Evhely: evőhely. (Sándor J.)
Evet: mokus.
Ezenteg: azonnal. (Kresznerics).
Ezentül, vagy **ezentüst:** statim; illico; actutum. (Molnár A.)
Ezerte: ezerszer; millies. (Sándor J.)
Ezig: eddig. (Csalóközben „edzig-nek mondják, mint a füz-

fát sok helyütt fűdzának, sőt fűcfának is. Az edzig-ből látszik eredni az „eddig.” „Addig” is így lön „az-ig-” vagy a csalóközies „adz-ig-”-ból).

Éb: éber; éberség; ébren van.

Ébrékeny. A kávé ébrékenyíti az embert. (Szeigedi szölmód.)

Éd: édesség; édes; ist'süss. **Éd-atyám:** édes atyám. (közép.)

Édesd: dulciculus. (rég.)

Édesgetdegel (i): allicit. (rég.)

Édeskedik, édeskedő: süsseln, süsselnd. Édeskedő beszéd. (Faludy).

Édességes, édességesen. (Faludy). Még csak az édességesesség hibázik.

Égetdegeli: égetgeti. (rég.)

Égitüz: fulmen. (rég.)

Éh: éhes; éhesség; éhen van. — **Éhül** vagy **ehül:** famet. **Eh-ültet:** reddit famelicum. (rég.)

Éjjellik: es noctet, (rég.)

Éjkor, vagy éjkorban: éjjel. (rég.)

Éjtélő éjszaka: tota nocte. (rég.)

Éjten: éjjel. — **Éjten-éjjel:** sera nocte. — **Éjten éjszaka:** tota nocte.

Éjt-nap: diu, noctuque.

Ékít: ornat. (Szabó D.)

Elem: vita; tempus vitae; aetas. (Sándor J.) **Elem-es ember:** élet-es ember.

Em: vigilia; Wachsein. — **Em-tüz:** Wachfeuer. **Em-en:** ébren. — **Emett:** vigilans. — **Em-es:** wach. **Emetten:** vigilanter. **Emetten** is álomban is. (Midőn ébren vagyok, s álomban is).

Emik: vigilat. (rég.)

Énekez: énekel. — **Éneckzet:** cantatio. (Szabó D.)

Énkint, énképen: mea sponse. (Sándor J.)

Énnen magam. (Pázmán).

Érd: contrectat, tangit; contrectans; contrectatio; tactus. — **Innen:** érd-eget (rég.) **Innen:** érd-es (pertingit, palpat, tangit Molnár A. szerint).

Érd: paryus rivus, fluentum, parva vena.

Érel: érlel. (Sándor J.)

Érte lesz: rajta lesz; adnitor (Molnár A.)

Érte van: vigilat, conatur, sagtagit, studet; rajta van. (Molnár A.)

Értel: definit. — **Értelés, értelet:** definitio.

Értény: conceptus.

Értély: definitio.

Értélyez: definit. **Értélyezés, értélyezet:** definitio.

Érv: érvényesség. — **Érv.**

Érv: érvényes. (Erdélyi szölmód).

Érz: Sinn; érez.

Érzőség: sensualitas. (Sándor J.)

Es: esik. (Es az és: esik az eső. Erdélyi szölmód).

Észbeli föntartás: restrictio mentalis. (Kreszuerics.)

Ét: étel; étet.

Étáros: traiteur.

Éthely: caupona. (Sándor J.)

Étit: victus; epulum; convivium (rég.) **Ét-it:** étel-ital.

Étő: étető. (Szabó D.)

Évelődik: sich grämen.

Évik: elérik a körte sat. — **Mondják így is:** évedik. **Évedt körte.**

F.

- Facsar:** contorsio.
Facsarog: csavarog.
Facsaros: contortus; intortus; tortus. (Sándor J.)
Fad: solidus; solidum; solidescit. Innen: fagy (fad-y); faggyú (oly zsiradék mely már fagyott).
Fados: solidus.
Fa fiatalai: virgae. (rég.)
Fagyal: facit gelare. Fagyalék: gelatina; gelatum.
Fagyász: o. m. fagy; fagyó; fagyás. — Innen: fagyasz-t (fagyasz-it); fagyasz-t-al.
Fajd, fájdok, vagy fájdyúk: urogallus, Auerhahn.
Falángat: objurgat. (Páris P.)
Fald: falat. Innen: fald-os; fald-okol.
Falra hngyozó: férfi. (Kresznerics).
Falugyümölcs: vadkörte.
Fanyalog: stringitur; gemit; ingemiscit; (Molnár); errat, vagatur, grassatur. (Sándor J.)
Far: o. m. farag; faragó; faragás. — Innen: Far-acs-kál. Innen: far-ad-ék, (Molnár A. szerint putamen, segmen).
Faré-ra fogja: fartatja.
Farkall (el): discedit, abít (Sándor J.) — Kin farkall: koslat.
Favágító: favágó hely: (rég.)
Favölgy: pori arboris. (Szabó D.)
Fább a fánál.
Fáj: fájdalom. Nagy fáj okoz. (Szegei szölmód).
Fájít (ja) mindenét: Fájlatja.
Fájós. Ráakadtak a fájására. Fájósnak is mondják.
Fár: o. m. fáradság; fárado; fáradás. Műhe; műhen (ab-sich).
Fárhatlan: fáradohatlan.
Fárhatlany: fáradohatatlanság.
Fegy: reprehendit; corrigit; animadvertit; castigat; disciplina; correctio; Zucht: (Sándor J.)
Fejehéjult: phanaticus. (rég.)
Fejénkeresi, s marasztja: főbe járó pörbe fogja, s itéli (halálra).
Feledék: oblivio. Innen: feledék-ény.
Feles: consors. (Dugonics).
Felesedik: pariat; augetur; multiplicatur. (Pázmán.) Fölösedik.
Felesít: pariat. (Molnár A.)
Felesség: paritas; parilitas; numerositas. (Molnár A.)
Feletlen: impar. (Molnár A.)
Feletlenül: impariter.
Feletlenség: imparitas. (Molnár A.)
Fende: fondor. Cselefcende.
Fes: o. m. feslés; feslik. Innen: fesül (kifesül a rózsa p.o. (Kresznerics). Innen: fes-it.
Festenget: festeget. (Bersenyi).
Feszér: anxietas. Feszereg: angitur, (rég.)
Feszlen: fesztelen; fesztelenül.
Feszleny: fesztelenség.
Feszély: fesz; feszesség.
Fékemel: fékez. — Innen: fékemelő: frenum, habena. (rég.)
Félem: o. m. félelem. Innen: félem-lik; félem-edik.
Félen: oblique; schief; seorsim. (Molnár A.) Félen néz; félen teszi; félen énekel (modulationem detorquet); félen jár (ex-orbitat, oblique ambulat).
Félszerint: félig.
Félszerű ember: imbecillus (Sándor J.) Félszerűség: imbecillitas. (Sándor J.)

Félék: timiditas. Innen: félekeny-, (en).
Félték: féltékenység.
Férjez: maritat. Elférjezi leányát: emaritat.
Férőnyi. Három köből: férőnyi föld.
Férőség: capacitas (földrül). Szentesi örök szerződésben így neveztetik a föld capicitasa.
Fiatal: novellus; germen; stirps. (Molnár A.)
Fic: o. m. hüpfen; hüpfend; das Hüpfen. Innen: Fic-ani (ficamodik, ficam-odás). Innen: fic-kándozik. Innen: fic-ankol (Kresznerics szerint ugrándoz).
Fill: o. m. fillent; fillentő; fillentés. Innen: illő-fill-ő cinkosok.
Finc: Saltus; — ugrál. Innen: Bak-finc-ot vet. Innen: finca: finc-os (ugrándozó); finc-ároz: petulcit.
Fint: curvus; obliquus; incurvatio. Innen: fint-a (curvus; obliquus, aduncus, inflexus Sándor J. szerint). Innen: fint-or; fint-orodik; fint-orit.
Fintor: grimace; grimacer; grimacier (e).
Finný: finnyaság; (Faludy finnyás.
Fir: fricat; fricans; fricatio. — Innen: fir-ics-kél. Innen: fir-kál (Molnár A. szerint fricat, radit).
Fog: captivus. (Kresznerics).
Fogadott bíró: arbiter. (Sándor J.)
Fogam: Anlage. (Horvát C.)
Fogály: fogalom.
Fogék: Empfänglichkeit. Innen: fogékony.
Foglalat: Beschäftigung. Innen: foglalatos (beschäftigt); foglalatosság; foglalatos-kodik.
Fogott bíró: arbiter. (Molnár A.)
Fogtat: captivat, facit captivari.
Foh: fohász; foháskodik.

Folyamhatik. (rég.)
Folyamik. (rég.) Innen: folyam-at (folyamás.) Folyam-ó: confugiens, recurrens.
Folyamat: decursus, és: fluentum, amnis, rivulus. (Molnár A.)
Folyat: fluor; fluxus; fluentum; profluvium; amnis; torrens; és: facit fluere. (Sándor J.)
Folyány: fluentum; rivulus. (Szabó D.)
Folyár: lascivus; salax; buja.
Folyás, vagy folyáská: fluor; fluentum; profluvium; amnis; torrens; rivus. (Molnár A.)
Folytony: folytonosság. (Mint nyilván: nyilvánosság).
Folyvason: folyvást. (Dugonics).
Forradék: scaturigo; fonticulus. (Molnár A.)
Forrózik: aestuat. (Sándor J.)
Fosz: foszlik; foszlás; foszló. Innen: fosz-t.
Fő: darab; rész. Innen: fő-ka (Molnár A. szerint frustum, frustulum, portio, offa, crustum). — Csalóközben mondják: egy főka marha, egy főka föld. Sőt az időről is használják e kifejezést ilykép: a főkán (egy darab idő előtt mintegy).
Főcs: o. m. főccsen; főccsenő; főccsenés; főcsög; főcsögő; főcsögés. Innen: főcs-téj (Páris Pápai szerint lac a partu primum). Innen: főcs-ke.
Földém: földemény; tectum. (Szabó D.)
Földemi: földim; compatriota; contreraneus. (Molnár A.) Földedi: földid.
Fölkiván: requirere.
Fölkivány: requisitio.
Fölleng-ész: genie. (Szabó D.)
Fölverdül: fölnövekedik; fölveszi magát. (Dugonics).
För: rouler; roulement; roulant (e).

Förg: o. m. forog. — Innen: förgölög (régí szó, forgólódik jelentésü). — Innen: förg-e-teg is.

Fört: coenum, lutum, inquinamentum; inquinat. Innen: fört-ő (coenum, lutum, lacus, palus); fört-ös paludosus, coenosus. Innen: fört-elem; förtőztet; fört-öng (volutat se coeno).

Fört: fordít; fordítgat; fordít-gatás; fordítva. Innen: fört-öng (volutatur). Innen: förtöngeti (volutat volvit); förtöngetve (volutatim).

Főbbség: suprematia; primatus. (Pázmán).

Fullaszkodik: fuldoklik; fujlik. (régí.)

Funder: susurro; delator (Molnár A.); fonder; fonderló. (Szabó D.)

Futalék. Futalékos mint a nyul. **Futam:** cursus; fuga. (régí.)

Futamik: futamodik. Innen: futam-ás; futam-at; futam-it (futam-tat).

Futároz: futkároz; (Molnár A.) futos.

Fuvacs: anaticula fera. (Sándor J.)

Fuvatal; fuvatag. (Szegedi szől-mód).

Fú: anas sylvestris, lacustris anaticula; vadréce. (Molnár A.)

Függettyű: perpendiculum. (Sándor J.)

Fül gombája: auriculae particula pendula. (Molnár A.)

Füllengő: fülfüggő. (Szabó D.)

Füremedik: elevenedik; javul egészségében; reconvalescit.

Füremedés: reconvalescentia. (e régí.)

Fürget: fürögtet; sürögtet; forogtat.

Fürgettyű: ajtó- vagy ablak-zár; görüb.

Füstnyom. Azon füstnyomon (inflagranti).

Fütelék: a mivel fűtnék.

Fütyész: venatur; indagat; ságit; vestigat (Molnár A.)

Fütyölék: sarcina; sarcinula; appendicula. (Molnár A.)

Füvel: pascit; herbis alít; incantat.

Füvelőhely pascuum. Füvel-tetés: pascuatio.

Füenten, lekasználá a gabonát; azaz, midőn még gyenge, füves állapotban van.

G.

Galáb: manipulus; csomócska.

Galabint a marha, midőn egy egy csomó füvet fölkap, s meg-eszi. (Csalóközi szó).

Gálc: kis galy.

Gálicol: gallyaz; gallyjasodik. Dohánygálicolás. (köznép).

Gócs: focus. (Erdélyi szó).

Göm: gömbölyű; gömbölyődik; gömbölyeg.

Gömb: o. m. göm.

Gömör: göm forma; gömöt formál. Lásd: göm.

Gönd: o. m. gömbölyeg; gömbölyődik. (Göm-öd). Lásd: göm.

Gör: göröngy. Görös a föld. (köznép).

Gör: o. m. görög; görgő; gör-gés. — Innen: gör-ög. Innen: gör-öng. Innen: gör-d-ül; gör-d-it.

Görön: o. m. gör. (Gör-mi.)

Lásd: gör. Innen: görön-g.

Göröny: görönés. Lásd: görön.

Gügyű: oly asszony, kit küldenek, ha valamely leányt megakarnak kéretni. (köznép).

Guducs: Knörz (bécsiesen: Knerzel); kalács neme.

Gyalom: Fischgarn; Zuggarn.

H.

- Hadrász:** hadarász; hadarászó. (Dugonics).
Haj: o. m. hajlik; hajlás, hajló. — Innen: haj-t (meghajt, hajlit).
Hajaz: meghalad. — Ha. a költség meghajazza a jövedelmet, vége a gazdának. (Szege di szölmód).
Hal: o. m. halad; haladó; haladás (meghaladás). Meghalja jóval: jóval meghaladja, fölülhaladja. (Szege di szölmód).
Halkva: (Berzsenyi).
Ham: hamisság. Innen: ham-os (régi szó = hamis).
Hang: hangzik. Innen: hang-ófa (instrumentum musicum; régi szó).
Hany: o. m. henye; henyel; henyelő. — Innen: hany-viz. Innen: hany-ag, (hany-ki).
Hars: o. m. harsog; harsógó; harsogás. Innen: hars-ány.
Has: elvál; ketté vál; ketté váló; ketté válás. Innen: has-ad; has-it. Innen: hason fele. Innen: azt kívánja, hogy adjuk oda a felé nyereséget has-on. Innen: has-ogat.
Hasony: analogia. (Horvát C.)
Hasz: haszon; hasznos; hasznot hajt. Innen: hasztalan.
Hár: o. m. hár-ul; háruló; hárulás. Innen: hár-it; hár-ogat; hártya. Innen: hár-ad-ék (cumulus, acervus, congeries).
Hiedék vagy **hizék:** hiedékenység; hiszékenység.
Hin: pallás. (Erdélyi szó).
Hom: o. m. homorú, homoruság; homorodik. Innen: hom-lok.
Homür: Nische. (Hom-ür).
Hor: sinus; sinuosus; curvatur; curvus; curvescit; horgas; hórnyolás; die Vertiefung.
Horony: Vertiefung.
Hor: o. m. hortyog; hortyogó; hortyogás. Innen: hor-kant; hortyog; hor-tyant.
Huzalék: Schlepp. (Dugonics).
Hű vagy **hűv:** hideg; hidegség. Innen: hű-d-eg (Erdély némely tájain „hideg” helyett használt szó). Innen: hű-s, vagy hűv-ös. Innen: hű-l. Innen: hű-t.

I.

- Időközleg.** Időközle ges. (N. m. Helytartó tanács).
Igenlénny: attributum. (Horvát C.)
Ih: szomj. Ihas: szomjas. — Ihaszik: szomjazik. (Csalóközi szó).
Ih: inspirat; inspiratio.
Ihely vagy **ihle:** inspiratio.
Illeg: congruens; congruentia; congruit. Bele illeg-teti: bele illeszt.
Illeszt: schmiegen; schmiegsam; Schmiegsamkeit. Innen: illeszt-t; illeszkedik.
Illek: illedék. Illekes: decorus.
Inc: pici; kicsiség.
Ing: ingó; ingadozás.
Ingály: ingadozás.
Ir: o. m. ered; eredő; eredés. Innen: ir-am, (irani-odik, iramlik). Innen: ir-eg-fürög. Innen: ir-mag (nak meghagyja). Innen: ir-ány.
Irv: stylus.

Ismé: Kentniss; cognitio.	Izgánc: izgága; izgágaság. —
Iszonyik: iszonyodik. Innen: iszonyat (os).	Nem leszek én abban izgánc.
It: ital. Menjünk be a fogadóba egy itra. (Debreceni szólmód).	Nem tesz ő semmi izgáncot. (Szegedi szólmód).
Ite: iudicium. (Mint regél-bül rege: ugy itélbül ite). — Elő- íte: praejudicium.	Izz: Gluth; glüheud; glühen. —
Itély: facultas iudicandi.	Izzó vas. Innen: izz-ad; izz- aszt.
	Izzasz: izzadás; Gluth. Innen: izzasz-t.

J.

Ját: drusza.	Jellő: marque,
Ját: risico; játék. Innen: ját- ék; ját-szik; — ját-szer. (Ka- zincy G.)	Jellőz: marquer.
Jától: risquer.	Jellör: typus.
Jell: marquer; marque; cha- racter; jelel, (mint déll, dél- lel helyett).	Jerkebarány: agna. (rég.)
	Jóvárat: optimismus. Máskép: jólát.
	Jóváros: optimista. Máskép: jólátos.

K.

Kall: Schall; schallen; schal- lend. — Elkallott.	Kieszel: entnehmen. — Sorai- bul azt eszelem ki. (Szegedi szólmód).
Kam: nagyobbodik; nagyobbo- dás. Innen: kam-asz; kam-at.	Kiváncs: kívánat. (Dugonics).
Kaptár: méhkas.	Kivány: kívánat.
Kárább volna. (Dugonics).	Kom vagy kon: göm. Lásd: göm.
Kász: kész. Innen: kászolodik, azaz készülni. (Szegedi szó).	Kond: o. m. kom. Lásd: kom.
Kell: Bedarf.	Kony: o. m. kom. Innen: al- kony; ál-konyik; alkony-ul.
Kemez: geniren, Kemez-e tár- saság, e ruha, sat.	Konyik: o. m. kom. Innen: ko- nyat, alkonyat.
Kemődik: geniren (sich). — Kem székely szó; kis korlátot jelent.	Korács: egy időbeli. (Moldvai magyarok).
Kemődés: genirozás.	Korányka, vagy koránylat: aureola.
Kevész: aristocrata; aristocra- tizál.	Korityol: kóvályog.
Kevészet: aristocratia.	Koszmorodik: oda sompolyo- dik, oda kerül, húzódik. —
Képz: phantasia. (Szemere B.)	Hozzám koszmorodott; de el- koszmorítottam magántul. (Sze- gedi szólmód).
Kétecs: scrupulus.	Koszor: periphéria (Sperlágh E. orv. tan. k. i.)
Kiagg: exolescit; obsolescit.	
Kiagott: obsoletus; emeritus. (Molnár A.)	

Kőcipor: legutjasabb mi.
Kőráz: kovályog. (Szegedi szó).
Kör: o. m. kerül. Nem akar az ökör az igába körni. (Bihari szólmód).
Körny: rondeau. Innen: körny-ös; körny-ül; körny-ék; körny-ez.
Kövecse: kövecs. Kövecseges: kövecses. (Szegedi szó).
Közész: republicanus.
Közész: republica.
Közésködik: republicanisál.
Kur: kör.

Kurt: körít; gömbölyít; gömbölyeg. — Kurt-a nem rövid (röv-id; rö-bül); hanem össze-gömbölyödött. Megkurtul valami (p. o. állat) ha össze-gömbölyödik; de azért rövidebb nem lesz. — Kurt-bul: kurt-ul; kurt-it.
Kül: kívül. — Ezenkül, ekül (e-kül, e-kivül); akül (a-kül, azon-kivül). — Innen: kül-só; kül-ön.
Külvonal: outline; contour.
Külzet: külső; Aussenseite.

L.

Láb: tip-láb; láb-tip; jár-kál. Egész éjjel tiptem láb-tam; egész nap tipek láb-ok. (Szegedi szólmód).
Lányabb eszü, hogy sem fölfoghatná. (Szegedi szólmód).
Látalék: látmány: (Dugonics).
Leh: Hauch (Dugonics); hauchen; hauchend.
Lenbuga: lentokja. (Szabó D.)
Lev vagy leb: o. m. lebeg; lebegő; lebegés. — Innen: lev-eg-ő. Innen: lev-él. Innen: lebel (esti lebel, szellő).

Lejtély: bál. (Szegedi bölcsészek). Mint est-bül est-ély: úgy lejt- (= táncol) bül, lejt-ély.
Léz: wesen. Ott léz ő: dort we-set Er. Innen: léz-eng.
Lih: leh. Lásd: leh, Innen: lih-eg.
Loh: lohad; lohadt; lohadtság. — Innen: loh-os (például loh-os kácsa). — Innen loh-aszt.
Lohasz: o. m. loh. Lásd: loh. Innen: lohasz-t.
Lód: o. m. lőt; lőtás; lőtó. Innen: lőd-örög (vagatur).

M.

Mad: erhaben; das Erhabene; sich erheben. Innen:
Madas: erhaben. (Mai napig használatban Pilis táján).
Madály: madás. Lásd: mad. (Mint: hat-ály).
Madit: maddá tesz.
Madul: maddá lesz.
Magasz: exaltatio; exaltatus. Innen:
Magaszt: exaltat; exaltans; exaltatio. Innen: magaszt-al.

Mar: o. m. marad; maradó; maradás. Innen: mar-hat (pro maradhat, köznép). Innen: mar-ó. (Mai napig használatban van. Így hallottam Csongrád megyében Szegváron alkalmazni: egészen maró volt a nyaka; nem mozdithatta).
Marót: mansio.
Maru, vagy marv: manes. — Por, és maru, és mese lészesz: pulvis, et manes, et fabula fies.

- Marul** az ember keze, ha soká rajta fekszik; elszibbad. (Szegedi szó).
- Med**: ür; ed; odv; mélyed; mélyedő; mélyedés. Innen: med-er.
- Megképed**, megképés: verlegen sein, Verlegenheit (Székely szó).
- Men**, vagy **mén**: megy. Jobb a „megy“ nél; mert szabályszerűbben lehet az igét hajtogatni. Szabolcsban mondják: menek, mensz; és helyesen.
- Menek**, vagy **menék**: menekék. Innen: menek-edik; menek-szik.
- Menet**: facit ire. Ki nem mén, menettesek. József Császár intézvényének azon korbéli fordítása.
- Menten**: azonnal. (Dugonics).
- Mer**: o. m. mered; meredt; mereszt. Innen: mer-ő-en néz.
- Meny** vagy **menyke**: menyecske. (Dugonics).
- Méltol**: méltányol. (Szegedi szó).
- Méltóit**: méltat. (Szegedi szó).
- Mértékel**: mérsékel. (Dugonics).
- Mostany**: mostanság; a jelen. (Mint nyilván: nyilvánosság).
- Moz**: bewegen; Bewegung; bewegend. Innen: moz-og; mozdul. Innen: moz-zan.
- Mozd**: o. m. moz. Lásd: moz. Innen: mozd-ul; mozd-it.
- Muk**: o. m. mukkanás; mukkanó; mukkan. — Egy mukkot se.
- Mut**: zeigen; Zeiger; zeigend. — Innen: mut-at; mut-ogat.
- Mút**: o. m. mulaszt; mulasztás; mulasztó. — Innen út-mút. (Köz-nép). Mit útsz mútsz? (Mintegy mül-it).
- Múz**: opérer. (Műv-ez).
- Műsz**: opérer; opération; opérateur.

N.

- Nap** alatt van vele: el van vele jegyezve. (Bihari szólmód).
- Násfa**: fakilincs.
- Neh**: nehéz; nehézség. Ez a dolog nehe.
- Nehézék**: uncia. (rég.)
- Néh**: némi; némely; kevés. Innen: néh-ány.
- Néhász**: olygarcha; olygarchizál.
- Néhászat**: olygarchia.
- Növetén**: növény. (Dugonics).
- Nyarul** az idő. (Köz-nép).
- Nyi**: o. m. nyiló; nyilás; nyilik. — Innen: nyi-t.
- Nyomasz**: Druck; drückend. Innen: nyomasz-t.
- Nyomorság**: nyomorúság. (rég.)
- Nyomónyi**: Csekély nyomónyi. (Köz-nép).
- Nyuszká**: lepus. (Sándor J.).
- Nyú**: o. m. nyúló; nyulás; nyúlik. Innen: nyú-ít (nyú-it).
- Nyüstfónál**: litium. (Molnár A.).

O.

- Okeró**: argumentum. (rég.) Nem rég egyházi szókészből is hallottam.
- Om**: omlik; omló; omladék. Innen: on-t is (om-it).
- Óndó**: köles tokja.
- Or**: forma; formál. Innen: or-ca is.
- Os**: fut; futó; futás. Innen: oson.
- Ost**: futtat.
- Ósz**: o. m. oszlik; oszló; oszlás. Innen: osz-ol (osz-lik); osz-t.
- Oszlan**: osztatlan.
- Oszlany**: atomus.
- Óhaj**: óhajtás. Innen: óhaj-t.

Ö.

Öm: o. m. ömlik; ömlés; ömlő.

Innen ön-t (öm-t).

Öneg, subiectum. (Kossuth. L.)

Öny: subiectum. (Horvát C.)

Önyleg: subiective.

Önyös: subiectivus.

Önység: subiectivitas.

Ör: forma; format.

Ör, vagy örv: o. m. öröm; örül; örül. — Innen: ör-öm; örv-end.

Ös: tőp; nyom. Innen: ös-vény.

Ösz: summa; öszes; öszvesült; öszvesül. Innen: Öszvér (oly állat, mely kétféle vér öszüléséből eredt).

Öszez: vagy öszit: öszvesit.

Öszül: öszvesül.

Összött: in summa; simul.

Összer: concretusság; összerűség.

Összerű: concretus.

Összill, vagy öszill: harmonia. — Öszhang nem fejezi ki ezen eszmét. Sokban van harmonia (öszill, öszilles), miben egyetlen egy hang sincs; tehát öszhang sem. Egy képben p. o. nincs egy hang sem, de van öszill. — Öszhang hangászatban használható: egyébütt helytelenül alkalmaztatik.

Öszilles, vagy öszillő: harmonicus.

Öszillez: facit harmonisare.

Összel: combinat. (Dugonics),

Ör: öröl. (Köznép).

Örfa: malus navis.

P.

Pat: o. m. pattan; pattanó; pat-togás. Innen: csata-pata. Innen: pat-tan; pat-tog.

Para: az a fa, a mi a hálót a víz tetején fűntartja.

Pill: o. m. pillant; pillanat; pillantó. Innen: pill-ant; pillog (pislog).

Pillany: pillantás.

Pirhó: pirosló. Innen: pirhólag;

— pirhólagos. (Berzsenyi). —

A hömlök néma bús terén,

Hol az élet pirhó regén

Vidor öröm honolt. sat. (Kis).

Pit: nyilik; nyiló; nyilás. Innen: pit-ar.

Pitma, vagy pityma: korány. — Innen: pitmallik: virrad. (Szabó D.) vagy pitymallik (csalóköziesen) megvirrad.

Pivonya: bazsarózsa. (Csongrád megyei szó).

Pocsár: mocsár; pocséta; poc-solya; pocsaj.

Polyog: a hangyasereg.

Puttyantó: die Blase.

R.

Radó. Gyermeknek mondják ily jelentésben: ruharongyoló, rontó.

Rakmány: Ladung.

Rék: piszok.

Réka's: piszkos. Csalóközi szó; különösen az edényekről, késekről mondják ilykép: ez is rékas; mosd meg.

Ü.

Ük: ős.

Ület (i): ültet (i). (Dugonics).

Ünő borju: vitula. Másképp: üszke.

Üre: üres. Ürezab.

Üszel: visel. (Moldvai Magyarok. Mi is mondhatnak üsel, legalább költeményekben).

V.

Va: o. m. való, való-mi, valami (csá-va; csá-valami); Wesen.

Vam: va-mi. Lásd: va.

Vanás: das Sein. Létnek mondjuk; de rosszul. Lét o. m. levés: das Werden, TO fieri; ez pedig egészen más eszme, mint das Sein, TO esse.

Vanni: sein. Lenni-nek mondjuk; de hibásan. Lenni: werden, nem pedig „sein“ a mit mondani akarunk. Lásd: volni.

Vány: substantia. (Szegedi bölcsészek).

Városfél: polgár. (rég.)

Velmélő: parallel. (Sperlágh E. orv. t. k. i.)

Vetemelik: vetemedik. (Dugonics).

Vez: o. m. vezet; vezető; vezetés. Innen: vez-et; vez-ér. — Veznézet. Vezfonál.

Véd: védelem — (Dugonics); védő (főleg ösztétben).

Védlen: védelmetlen; védelmetlenül.

Védleny: védelmetlenség. De szép szó! Hát ha még hosszabítatik? Védelmetlenségem; védelmetlenséged; védelmetlensége. (Je m'ennuye, tu t'ennuyes, il s'ennuye-nél is szebb „brekeke“).

Véglet: végződhetik. Innen: véglet-len.

Végletleny: végletlenség.

Végődik: végződik. (Dugonics).

Vétkel (i): véteknek tart (ja). (Szegedi szó).

Vétlen: unschuldig. (A büntető törvénykönyvet kidolgozott országos választmány).

Vétleny: Unschuld.

Vi: o. m. viadal; vívó. Innen: vi-as (luctator; régi szó). Vilkard: vívókard (mint gyufa).

Vil: lux; lucidus: lucet. — Innen: világ; vil-lan; vil-lám; vil-log.

Világon: világosan. Világon megmondtuk neki. (Köznép).

Villik: liquet; einleuchten. Nem villik: non liquet.

Vilor, vagy villor: evidens; evidencia: einleuchtend.

Virágénekek: cantillenaes obscoenae. (rég.)

Viszol: reflectit. (Horvát C.)

Viszoly: reflexio. (Horvát C.)

Vizs: o. m. vizsgáló; vizsgálat; vizsgál. — Innen: vizs-la (vizsol-a). Innen: vizsga.

Volni: sein. (Tud. társ. 1842. évk.) Érezte író: mily helytelen a „lenni“-nek „sein“ értelemben használata. Azért a volt-ból származtatá vol-ni-ját. En, ha már a „vanni“ nem tetszik: inkább „val-ni“-t használjuk, meglevén a val-ó.

Z.

Zam: oly mint szagos; szag; illatozik. Innen: zam-at; kell zamni-nak is lenni (vanni): mikép, ha akar-at van, kell akar-ni-nak vanni.

Zamut: azon ut, mit a zamat, illat a virágtul fogva orrunkig tesz. A görögnek, mint hallom, ere különös szova van.

Záb: Zügel; Riegel; závár. (Csalóközi szó).

Zábol: zuriegeln.

Zell: zivatar; zivataros; zivatar-kodik.

Zelle-felle: zivatar, és zivataros. Mindkét értelemben használják Szegeden.

Zil: o. m. zilál; ziláló, zilálás; zih. Lásd: zih.

Zila, vagy zilah: o. m. zih, Lásd: zih.

Zih: o. m. zihál; ziháló; zihálás. Lásd: zihál.

Zihál, másképp zilahol, vagy ziláhol: schnauben.

Zok: o. m. fájdalom; fájdalmas; fáj. Zokon vette: fájdalmason vette. Zokon esett: fájdalmason esett. (Bihari szólmód). — Innen: zok-og is.

Zör: o. m. zörgő; zörgés; zörög. Innen: zör-ej; zör-ren; zör-d-ül.

Zuborog a hasa: korog a hasa. (Köznép több helyütt).

Zurbolófa: pertica impellendis ad rete piscibus deserviens. (régí).

Zs.

Zsar: o. m. zsarló; zsarlás; zsarol. Innen: zsar-ol; zsar-nok.

Zsarát: parázs. Zsarátban sült tojás.

Zsarátol: parázzsol; in favillam convertit. (Szabó D.)

Zsen: o. m. zsendül; zsendülő;

zsendülés. Innen: zsen-ge (zsen-ki); zsen-gül.

Zsibb: o. m. zsibbad; zsibbadt; zsibbadás. — Innen: zsibbaszt is.

Zsufa: verhenyős; sárgás; fakó; gelblich; fahl.